БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиргеи

1952 ИЮЛЬ 6 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 131 (2561)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелинде (1 арын).

Теория-биле практиканы холбаштырып турар (1 арын).

Г. Федоров.—Хөгжүлде дээрге, сан талазының өскерлиишкиннериниң шынар талазының үндезин өскерлиишкиннеринче шилчилгези болур (2—3 арыннар).

П. Надеев.—Колхозтарда күүсетинген ажылдарның баштайгы үчёду (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

В. Морев.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Француз солун америк политиканың планнарының дугайында (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

КүүселденіҢ хыналдазын большевикчи ёзу-биле организастаар

БистиҢ чуртувустуҢ республика болгаш область бүрүзүнде, край, хоорай болгаш район бүрүзүнде ажыл-агый болгаш культура турГузуушкуну калбак хемчээлдиг чоруп турар. Улус ажыл-агыйының планнарын боттандырарынче массаларның чогаадыкчы идепкейин мобилизастап турар чер-черниҢ партия организациялары улам-на нарын болгаш харысалгалыг сорулгаларны шиитпирлеп турар.

Ленин—Сталинның партиязы бодунуҢ организацияларынга негелдени бедидип, оларның удуртур ажыл-чорудулгазы коммунистиг турГузуушкуннуҢ сорулгаларының деннелинге турарын, оларның организастыг ажылы бадылап үндүрген шиитпирлерни херек кырынга боттандырарын хандырган турарын чедип ап турар.

СөстүҢ болгаш ажыл-херектиҢ, шиитпирниҢ болгаш күүселденіҢ катыжыышкыны болза, удуртулганың большевикчи стилиниҢ онзагай үүлү болур.

«Удуртуру дээрге, резолюциялар бижиири болгаш директивалар тарадыры ол эвес. Удуртуру дээрге, директиваларның күүселдезин хынаары, база директиваларның үгле күүселдезин эвес, харын база директиваларның боттарын, оларның шынныын болгаш оларның алдагдалдыын хынаары ол... КүүселденіҢ хыналдазы дээрге, хамыктың мурнунда бистиҢ директиваларывыстың үгле күүселдезин эвес, харын база директиваларның боттарының шынныын бистиҢ ажылчыларывыс практиктиг дуржулганың одунга хынап турарында болур»—деп эш Сталин өөредип турар.

Чер-черниҢ партия организациялары эш Сталинның айтыышкынын удуртулга болдуруп алгаш, партияның болгаш чазактың директиваларының, боттарының шиитпирлериниҢ күүселдезин организастаарының болгаш хынаарының херээн экижидер дээш шынгыы демисежип турар. Олар чер-чер-биле боттарының харылзаазын быжыглап, боттарының ажылын улам-на дириг, тодаргай болгаш оперативтиг болурун чедип ап турар. Партия организацияларында коммунистерниҢ идепкейи өзүп, большевикчи шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел улам-на калбаа-биле делгереп, күүселденіҢ хыналдазының методу болбаазыраңгайжып турар.

Ынчалза-даа, чер-черниҢ чамдык партия, совет, ажыл-агый организацияларының практиктиг ажыл-чорудулгазында улуг четпестерни болгаш алдагдалдарны көрбейн баар болза, шын эвес болур. Ол четпестер болгаш алдагдалдар күүселденіҢ четпес турГусканындан база элээн хамааржып турар.

КүүселденіҢ эки билип организастаан хыналдазы чокка директиваларның күүселдези хандыртынмас, четпестерни чогуур өйүнде илередип, сагылга-чурумга база дамыдырган ажыл херек дээш негелдели болгаш харысалгалыг болур чоруккa кадрларны кижизидип шыдавас деп үвени партияның чамдык ажылдакчылары уттуп турар. Эш Сталинның чугаалааны-биле алырга күүселденіҢ эки турГустунган хыналдазы дээрге, аппараттың ажылын кайы-даа үеде чырыдарынга болгаш бюрократтарны болгаш канцеляржыларны чырыкка көзүлдүр тыртып келиринче дузалаар прожектор болур.

«Ынчаарга күүселденіҢ хыналдазы эчис сорулгага четкен турар төлээде, бети дээрге-ле ийи негелде эргежок чугула: бирээде—күүселденіҢ хыналдазы үе-үениҢ эвес, а үргүлчүүҢ болуру; ийиде, партия-совет болгаш ажыл-агый организацияларының бүгү звеноларынга күүселдени хынаар херектиҢ бажынга ийи дугаар чергениҢ кижилери эвес, четчир авторитеттиг кижилер — организацияларның удуртукчулары боттары турары болур» деп эш Сталин чугаалап турар.

Бүгү партия, совет, ажыл-агый организацияларынга күүселденіҢ хыналдазын большевикчи организастаары чугула сорулга. Ындыг турбужа, чамдык партия комитеттери шиитпирлерни күүседирин организастаар талазы-биле дириг, оперативтиг ажылдың орнунга хөй санныг чаа шиитпирлер үндүреринге хандыгып, чамдыкта оларның күүселдезин ёзу барымдалап боттандырып турар.

Чижээ, УКП(б)-ниҢ ВорошиловобкомунуҢ бюрозу бо чылдың беш айларының дургузында хөй айтырыгларны чугаалажып, хөй санныг делгеренгей шиитпирлерни үндүрген. Ындыг хөй санныг шиитпирлер бар турында оларның күүселдезин хүнбүүде бир-бирээлеп ылап хынаарын ол бюро тургузуп шыдавас деп чүве шуут билдингир. Ында директиваларның күүселдезин хынаарын ында-хаая боттандырып, чамдыкта ажыл үстүр деп барганы билдингир болу бергенде улуу-биле хожудап хынаар чорук хөй удаа болуп турар. Партия райкомнарының ажыл-чорудулгазын хынаарынга чүгле обком секретарьлары киришпейн турар эвес, харын-даа килдистер эргелекчилери киришпейн турар. Удуртур ажылдың ол чугула кезээн инструкторларда шуут онаап каан. Ажылхеректи ынчаар тургускан болганда обкомнуҢ хөй шиитпирлери күүсетинмейн артканы, ол шиитпирлер партия организацияларының ажыл чорудулгазынга чогуур саңлдарны көргүспээни билдингир.

Колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниҢ Уставын үрээр чоруктар-биле демисел дугайында ВКП(б) Чкалов обкому эвээш эвес шиитпирлерни үндүрген. Ынчаарга обкомнуҢ сөөлгү пленумунга айтып турганы-биле алырга, обкомнуҢ бюрозу болгаш килдистери үндүрген шиитпирлер күүселдезиниҢ хыналдазын кошкак боттандырып, партия райкомнарының, совет, көдээ ажыл-агый болгаш өске-даа область, район органнарының ол талазы-биле ажылын четпес хынап турган. Ол организацияларның хөйүнде колхозтарның болгаш колхозчуларның хомудалдарын болгаш билдириишкиннерин чогуур өйүнде көрбейн, аңаа үрдезилээш, көдээ ажыл-агый артелиниҢ Уставын үрээр чоруктарга удур чогуур хемчегларни албайн турган.

Эки резолюциялар—ажыл херектиҢ чүгле эгези. Айтырыгны шын шиитпирлээн соонда, хамык чүве ол шиитпирни күүседир талазы-биле организастыг ажылдан, күүселденіҢ шын тургускан хыналдазындан хамааржыр.

Сөөлгү үеде партия организациялары хожудап каап турар районнарны, бүдүрүлгелерни болгаш колхозтарны мурнакчыларның деннелинге чедир көдүрерин ораалдажып турар. Шиитпирни үндүрген дораан-на тус-тус район азы колхоз бүрүзү-биле улуг организакчы болгаш политиктиг ажылды калбартып турар обкомнар болгаш райкомнар эки түннелдерни чедип ап турарын дуржулга көргүзүп турар.

Дириг организастыг ажыл-биле быжыглатынмаан шиитпирлер чогуур түннелдерни бербейн турар. ВКП(б)-ниҢ Приморье крайкомунуҢ Чигуевский, Кировский болгаш өске-даа чамдык хожудап каап турар районнарга хамаарышкан чамдык шиитпирлери ындыг болган. Чижээ, Чугуевский районда ажыл херектиҢ байдалының дугайында крайком сөөлгү ийи чылда тускай үш шиитпирлерни үндүрген, ынчалза-даа, район ам-даа хожудавышаан. Баштайгы шиитпирни 1950 чылдың төнчүзүнде үндүрген. Көдээ ажыл-агыйны удуртур талазы-биле райкомнуҢ ажылында улуг четпестерни ол шиитпирде илереткен. Ынчалза-даа, чыл ажыг үениҢ дургузунда крайкомнуҢ удуртур ажылдакчыларындан кым-даа районга үр хуусаалыг чорбаан болгаш райкомнуҢ ажыл-чорудулгазын экижилеринге дузалашпаан. Ажылчы чоннар депутаттарының край СоветиниҢ күүскомунга крайком база-ла негээчел болбаан, край СоветтиҢ күүскому районга, ылангыя көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниҢ кадрларынга дузаламчы көргүзер ужурлуг турган.

КрайкомнуҢ бюрозу бо чылын Чугуевский район дугайында айтырыгны ийи удаа чугаалашкан. РайкомнуҢ ажылынга чыл мурнунда-ла турган четпестерни болгаш алдагдалдарны бижээн. Ынчалза-даа ооҢ соонда хожудап каап турар районнуҢ партия организациязынга практиктиг дузаламчыны база-ла көргүспээн.

КүүселденіҢ большевикчи хыналдазы дээрге, канцеляржы болгаш бюрократтыг чорукту чылча шаап турар дириг, чогаадыкчы ажыл болур. Четпестерни болгаш алдагдалдарны чүгле илередири болгаш демдеглеп бүрүткээри чугула эвес. Хыналданың кол сорулгазы болза, ажылда хыналда-биле илеретинген четпестерни чайладыр талазы-биле боттуг хемчеглерни алыры, ажылдакчыларны сургап өөредири, оларга практиктиг дузаламчыны көргүзери болур.

Партия органнарының болгаш оларның удуртукчуларының чер-черби-биле, партия организациялары-биле дириг харылзаазын быжыглаары—шиитпирлерни чедиишкиннинг боттандырарының чугула үүлү болур.

КүүселденіҢ үстүнде чорудар хыналдазын адаандан чорудар хыналда-биле катыштырар херек, ол болза, удуртукчуларның дуржулгазын массаның дуржулгазы-биле байыдып долдурарынга, партийжи удуртулганың деннелин бедидеринге дузалаар. Адаандан кээп турар большевикчи шүгүмчүлелди бүгү хемчег-биле калбартып, массаларның үүнүн, ажылчы чоннарның шүгүмчүлелдиг саналдарын кичээнгейлиг дыңнап тургаш, партия организациялары үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга улам-на чаа күр күштерни илередип, кадрларны шилиир болгаш кижизидер талазы-биле ажылды сайзырангайжыдып, оларның ажыл-чорудулгазында четпестерни өй-шаанда чайладып турар.

Хөй партия организацияларында ам отчёт-сонгулдалыг хуралдар эрттип турар. Сорулга болза, ол хуралдарны бедик идей-политиктиг деннелге эрттирерин хандырып, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди улам нептередири болур. КоммунистерниҢ бүгү-ле үнелиг саналдарын болгаш шүгүмчүлелдерин өөренип көргеш, амыдыралга боттандырар ужурлуг.

КүүселденіҢ хыналдазын үзүктел чокка экижидип тургаш, чер-черниҢ партия органнары боттарының удуртулгазын улам дириг, боттуг оперативтиг болдуруп, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр.

(«Правданың» мурнуку үүлү).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Москва область. Поддав областың Кременчуг районнуҢ Молотов аттыг колхозунуҢ колхозчулары Красногор районнуҢ «Луч» деп көдээ ажыл-агый артелиниҢ колхозчуларын көдээ ажыл-агыйның бүгү хевирлериниҢ талазы-биле эң дээре түннелдерни чедип алыры дээш социалистиг чарышка кыйгырганнар.

Чурукта: «Луч» көдээ ажыл-агый артелиниҢ колхозчулары украин колхозчуларга часкы хову ажылдарын боттарының канчаар эрттиргениниҢ дугайында чагаа бижип турары.

Чуруу **И. Егоровтуу.** СЭТА-ның пресслишези.

Баштайгы тарааны—күрүнеге

АЛМА-АТА. Мурнуу-Казахстан болгаш Джамбул областарның ховуларында күзүн чажып тараан кызылтастың массалыг ажаап алыышкыны эгелээн. МТС-тер ховуларже чүс-чүс боду чоруур болгаш кожүглуг комбайннарны үндүрген.

Чаа дүжүттүҢ тараазын үүдүрген чүс-чүс автомашиналар колхоз шаннарындан элеваторларже болгаш белеткел черлеринче чоруп турар. Автомашиналарның ийлеринде «Баштайгы тарааны—күрүнеге» деп кызыл транспарантылар бар.

(СЭТА).

Дүжүт ажаап алыышкыны

Астраханьның ховуларынга июньда чагган суггур чаъс тараа культураларын эки суггарарынга ажыктыг болган. Көктарааның бедик кижи дурттундан узун болуп турар. Бо областа көктарааның дүжүдүн ажаап алыры эгелээн.

Джамбул областың Свердловский районунда тараа культураларын кестиринде он-он комбайнар ажылдап турар.

Арменияның Арарат чавызында бүгү колхозтарда тараа культураларын ажаап алыр ажыл калбарган. Бир гектардан ортумаа-биле 110 пуд кызылтас бастырып ап турар Аштарак районнуҢ Ошакан суурунда Димитров аттыг колхозтуҢ тараажылары тараа белеткелиниҢ базазынга баштайгы тараа дужаалгазын кылган.

Дагестанның Дербент районунда тараа кезилдези эгелээн. Жданов аттыг колхозтуҢ ховузунда ажылдап турар комбайнёр Исаев бир гектар черден күзүн чажып тараан арбайның 150 пуд дүжүдүн бастырып турар. Дербент районнуҢ өске-даа колхозтары ол ышкаш бедик дүжүттү ап турар.

(СЭТА).

Бедик дүжүт дээш демисел

ЧөөН-Хемчик районнуҢ Баян-Талада «Октябрь 30 чыл ою» колхозтуҢ тараажылары 1952 чылда тарааның чайгы суггарылгазын болгаш ажаалгазын организастыг чорудуп турар.

Июнь 26-га чедир 100 га кызылтастың, 35 га арбайның, 40 га суданның, 30 га чингегаразның баштайгы суггарылгазын дооскаш, харын оларның чамдыызын 2 удаа суггарып турар. Хову ажылының бригадири эш Докпак-оолга баштаткан суггарылганың 2 бөлүү хүндүскү болгаш дүнеки ээлчеглерде суггарылганы үзүктел чок чорудуп турар. Суггарылганы эки организастааныбиле колхозтуҢ тараазының үнүжү бо чылын дыка чаагай болуп турар.

* * *

Сут-Хөл районнуҢ Кызыл-Тайгада «Большевик» колхоз тарааның баштайгы суггарылгазын дооскаш, ийиги суггарылганы июнь 17-де эгелээн. Суггарылгада 20 кижи үргүлчү ажылдап, оларның кижи бүрүзүнүҢ суггарар черлерин тускай үскеш, акт ёзугаар хүлээдип берген. Суггарыкчыларның иштинде О. Даңгыт-оол, О. Амзырай олар шалыпкын ажылдап, суггарылганың нормазын 150 хуу күүседип турар.

Тарааның чашпан, сигенин аштаарында болгаш арык-бугалар септээринде 20 ажыг хереөженнер ажылдап турар. Олар бедик чаагай дүжүттү өстүрүп алыр дээш боттарының онаашкан черлеринде харысалгалыг ажылдап турарлар.

* * *

Кызыл районнуҢ «Черби» колхозу 100 га тарааның ийи дугаар суггарылгазын доозуп турар. ОоҢ-биле кады тараа шөлүнүҢ пок үнүштерибиле болгаш көдээ ажыл-агый культураларының хоралакчылары-биле демиселди чорудуп турар.

Школачыларның тускай бөлүү 1 га тарааның пок үнүштерин аштап дооскан болгаш 300 ажыг өргени өлүрген.

* * *

Улуг-Хем районнуҢ Шагаан-Арыгда «Искра» колхозтуҢ хову ажылының бригадазының кежигүннери тарааның чайгы ажаалгазын күженишкинниг чорудуп турар.

Олар чоокку хүннерге чедир 250 га тарааны суггарган болгаш элээн хөй тарааның пок үнүштерин аштаан. Тарааның суггарылгазының темпизин дүргедедип, янзы-бүрү пок үнүштер-биле демиселди күштелдирер дээш тараажыларның күш-ажылын эки организастап турар.

Теория-биле практиканы холбаштырып турар

Областың көдээ ажыл-агый техникумунуҢ үшкү зоотехник курзунуҢ студентилери ам колхозтарның мал ажылының фермаларында практика эрттирип турарлар. Улуг-Хем районнуҢ Торгалыгда «Свобода труда», Чааты сумуда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артельдеринде 5—5 студентилерни областың көдээ ажыл-агый техникумунуҢ башкызы эш Куликова баштап чоруур. СтудентилерниҢ 5 кижилиг бөлүүнүҢ Киров аттыг колхозтуҢ мал ажылының фермаларында практикалап ажылдап турары элээн түннелдиг чижектерни көргүзүп турар.

Студент эш К. Амаш колхозтуҢ чылгы мал фермазында практикалап турар. ОоҢ эң баштайгы чоруткан ажылдары болза, малдың одарларын өөренип көрген, кырган малдарны шилип, тускайлап үзерин чоруткан. Мал одарларын план ёзугаар таарыштыр тургуспаанын, аныяк малдарны эр, кызының аайы-биле үспээнин, кадарчылар-биле четче хандырбайн турганын илереткен болгаш чылгы малга паспорт тыпсыр, зоотехниктиг үчётту кылып чорудар хемчегларни ап турар.

КолхозтуҢ хой мал фермазында практикалап турар студентилер эштер С. Анчиижик, Д. Доңгак олар колхозтуҢ хой, өшкүлерин хол хачызы-биле болгаш электри-биле кыргылдазын чорутканнар. Кыргаан хойларның дүгүн ылгаар, деңзилээр, кыргылда хүннеринде ажылдаан колхозчуларның трудоденьнерин саная, ол ажылдың үезинде колхозтуҢ хөй, эвээш дүктүг хойларын билип ап, ол хойларны тускай дептерге киир бижиир ажылдарны чоруткан. Хой кыргылдазының үезинде колхозтуҢ хойларының дүгү бир дескиэвес болганы илерээн: чамдык хойларның дүгү 1,5 болгаш 2,2, харын 4 килограмм-даа чеде бээр. Эң ылангыя каракуль, меринос уксаалар-биле хайнактаан хойлар хөй дүктү берип турар. Оон ыңай колхозтуҢ эт планынга дужаар малдарын тускайлаар, ирттерни, хойларны, сергелерни болгаш өшкүлерни тус-тус деңзилээр, ынчангаш зоотехниктиг үчётту тургузар, хойнуҢ чайгы чуулдазын организастаар ажылдарны чорудуп турар.

КолхозтуҢ мыйыстыг бода мал фермазында эштер С. Моңгуш, О. Доңгак олар практикалап ажылдап турар. Студентилер колхозтуҢ фермазынга инектиҢ саалдазын чорудуп, инек бүрүзүнүҢ үчёдүн кылып дооскан. Сүт саалдазының түннелинде чамдык инектер хонукта чүгле 600 грамм сүттү, а чамдык хайнактаан инек бүрүзү 10 литр сүттү берип турарын көргүскен. Оон ыңай, колхозта участок эмчилери биле кады инектерниҢ ханыныҢ хыналдазын чоруткан, шимээргээр ыжыкка удур 5 хардан куду инектерге тарылга ажылын кылган, инек малдың тускай шилилгезин чорудуп, шарларны болгаш бызааларны деңзилеп, ниити малдың зоотехниктиг үчёдүн кылып тургусканнар. Ол ышкаш, чаш бызааларның дириг деңзизин ай санында чорударын чурумчуткан.

Фермада саап-турар инек бүрүзүнүҢ хүнде чеже литр сүттү берип турарының контроль-хыналдазын чорудуп турар, чижээ 10 литр сүттен чеже литр сметана ап болурунуҢ хыналдазын кылган, база мал чеминге силос белеткээриниҢ оңгарларын кылыр чурумун айытпышаан, оларны херек кырында кылып турар, тус-тус малдарны кайы үеде эдержилгеге киирип турарының планын кылып, кайы айда кандыг бүдүрүкчү-биле эдериштиргенин, кажан төрүүрүнүҢ үчёдүн кылып тургусканнар.

Областың көдээ ажыл-агый техникумунуҢ колхозта практикалап турар студентилери малды чылыг кажаа-биле хандырар дээш ферманың чайлаглаар черинде болгаш кышкы фермада чаш бызааларның чаа хевирлиг кажааларының тудугларынга колхозчу бызаңчылар-биле бир дөмей идепкейлиг киржип турарлар. Студентилер боттарының өөренген эртемнерин колхозчу фермаларга практика кырынга ажылдап көргүзүп, колхозчуларга чаа-чаа арга-сумелерни берип, колхозта мал фермаларынга культурлуг байдалды тургузар, малдан алыр продуктуну элбекшидер дээш ажылдап, мал фермаларының бригадирлеринге, чылгычыларынга, инекчилерге, хойжуларга болгаш хаван ажаакчыларынга улуг дузаны көргүзүп турарлар.

Өөренген теориялыг эртемнерни ажыл-херек кырынга холбаштырып ажылдаарынга боттуг дузаламчыларны студентилер колхозчу массалардан хүн-бүрү ап, ол ышкаш колхозта участок эмчилери эштер Матюков, Түвен-оол болгаш районнуҢ кол зоотехнии эш Хлопова, участоктуҢ зоотехнии эш КлушиниҢ удуртулгазы-биле практика кырында өөренип, ажылдап турарлар.

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНДЕ

Нормазын ажыр күүседип турар

САРЫГ-СЕП. **(Телефон-биле).** Каа-Хем районнуҢ Федоровкада «Ленинчи орук» колхоз (даргазы эш Иванов, партия организациязының секретари эш Саракулов) сиген кезеринге ажылдаары-биле 25 колхозчуларны тускайлап тургускан, оларда сиген кезер 6 машиналар, 2 аът дырбааштары, 20 ажыг хол айыырлары болгаш өске-даа чепсек херекселдер бар.

Ол бригада сиген кезеринче кирипкен болгаш баштайгы хүннерде 90 га черниҢ сигенин кестирген, 150 центнер сиген сарааттаан. Амгы үеде болуп турар чаашкын сиген кезилдезин калбартырынга элээн шаптыктыг болуп турар.

Сиген кезикчилериниҢ аразында машинистер Анчынай, Чолдак-Сарыг болгаш өскелер-даа хүнде 3 га черниҢ сигенин кестирер тургаш 4,5 га чедир кестирип, хүн нормазын ажыр күүседип турарлар.

„КОМСОМОЛ 30 ЧЫЛ ОЮ" КОЛХОЗТА

Барыын-Хемчик районнуҢ Аянгатыда «Комсомол 30 чыл ою» колхоз (даргазы эш Маадыр-оол, партия организациязының секретари эш Тырыс) бо чылдың июнь 30-ден эгелеп сиген кезер ийи машиналарлыг Аянгатының Кылбыштыг хову деп черде сигенни кезип эгелээн.

Сиген кезер бригадада 41 кижи ажылдап турар.

Башкы Сталинга берген сөстү күүседир дээш

Бо чылын гектар бүрүзүнден бедик дүжүт өстүрүп алыр дугайында улуг башкы Сталинга чоруткан чагаада алган социалистиг хүлээлгени күүседир дээш Барыын-Хемчик районда «Красный пахарь» колхозтуҢ колхозчулары тарааның чайгы ажаалгазын эки чорудуп турар.

КолхозтуҢ суггарза чоруур 876 га тараазының бир дугаар суггарылгазын шагда-ла дооскан. Ам кол кичээнгейни тарааның пок үнүштерин арыглап аштаарынче угландырып турар. Тараа суггарылгазында 13 кижи доктаамал ажылдап турар. Оларның аразында М. Дүктүг-оол, М. Кертикпен, О. Ревон болгаш өскелер-даа кызымак ажылдап, үлүг нормаларын ажыр күүседип турарлар.

МАРКСИСЧИ-ЛЕНИНЧИ ТЕОРИЯНЫ ӨӨРЕНИП ТУРАРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Хөгжүлде дээрге, сан талазының өскерлиишкиннериниң шынар талазының үндезин өскерлиишкиннеринче шилчилгези болур

I.

Марксисчи диалектиктиг методтуң үш дугаар кол онза демдээн характеристикалавышаан, И. В. Сталиннын айтып турары болза:

«Метафизикага удурланыштыр диалектика болза, хөгжүлдениң чорудулгазын сан талазының өскерлиишкиннери шынар талазының өскерлиишкиннери болуп шилчивес, өзүлдениң анаа бир бөдүүн чорудулгазы кылдыр эвес, — харын шынар талазы-биле өскерлиишкиннер чоорту эвес, харын дүрген, хеп-хенертен, бир байдалдан өске байдалче шураашкынныг хевир-биле кирер шимчээшкин болуп турар, таварылга болуп эвес, харын хоойлу ёзугаар болуп турар, сан талазының билдиртпес болгаш чоорту өскерлиишкиннериниң чыылдазының түңнелинде болуп турар, сан талазының шоолуг эвес болгаш билдиртпес өскерлиишкиннеринден ажык өскерлиишкиннерже, үндезин өскерлиишкиннерже, шынар талазының өскерлиишкиннеринче шилчип кирип турар шак ындыг хөгжүлде кылдыр ап көрүп турар.

Мынчангаш диалектиктиг метод болза, хөгжүлдениң чорудулгазын дескиниг ёзугаар шимчээшкин кылдыр, эрткен чүвениң анаа-ла дагыныаашкыны эвес, харын депшилгелиг шимчээшкин кылдыр, өрү угланыышкыныг шугумнап чоруур шимчээшкин кылдыр, эрги шынар талазының байдалындан чаа шынар талазының байдалынче шилчиишкин кылдыр, бөдүүн чүведен нарын чүвеже, адаккы чүведен үстүкү чүвеже хөгжүлде кылдыр билзе чогуур деп санап турар» (Ленинизмниң айтыыглары, 11-ги үндүргени, арын 537).

Бир эвес марксисчи диалектиктиг методтуң ийи дугаар онза демдээ бой дустуң болгаш ниитилелдиң шимчээшкининиң, хөгжүлдезиниң, чаартылгазының хоойлузун илередип турар болза, үш дугаар онза үүлү бойдустуң болгаш ниитилелдиң хөгжүлдези канчаар, кандыг арга-биле болуп турарын, хөгжүлде кандыг угланыышкын-биле чоруп турарын көргүзүп турар.

Бойдуста болгаш ниитилелде бүгү чүвелер болгаш болуушкуннар шынар болгаш сан талазы деп ийи талалыг, хөгжүлдениң чорудуушкун бүрүзү шынар болгаш сан талазы-биле өскерлиишкиннерлиг болур деп диалектиктиг материализм өөредип турар.

Бүдүмелдериниң шынар талазы дээрге,—оларга таарышкан ылгавыр болур, ол ылгавырның ачызы-биле олар бүдүмелдер болуп илереп турар. Химиктиг элементилер болгаш химиктиг катыжыышкыннар: кислород, азот, демир, суг, дустуг кислота болгаш өскелер боттары аразында шынар талазы-биле ылгалып турар. Дириг бойдус база шынар талазы-биле онзаланчак аңгы-аңгы хевирлерден тургустунар.

Хөй янзы шынар талазы-биле ылгалдар ниитилел болуушкуннарының аразында база туруп турар. Эш Сталин бодунуң «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары» деп чогаалынга ниитилел болуушкуннарындан дылдың ылгалып турар тускай онза үүлдерин илереткен. Ниитилелдиң экономнуг формация бүрүзү боттарының экономнуг онза дүрүмнеринге чагырткан, боттуг онза шынарларлыг болур.

Бүдүмелдериниң азы болуушкуннарның сан талазы-биле характеристиказы—каш, эвээш бе азы хөй бе деп айтыырларны харыылап турар. Бүдүмелдериниң, болуушкуннарның аразында сан талазы-биле ылгалдары черле доктаамал санныг үүлдерден илереп турар.

Шынар азы сан деп үвелер бойдуста-даа, ниитилелде-даа чок болуп турар. Сан болгаш шынар талазы ылгавырлыг материалдыг үүлдер болуп турар. Сан азы шынар талазының характеристиказын үвелериниң боттарындан хоора көөр чамдык философтарның оралдажыышкыннары боттуг үүлдерни хажыдарынга, идеализмге чайлаш чок чедирип кээр. Чижээлээрге, үвелерни аайлап башкарып турар, тускай туруп турар «эге үүлдериниң» санын чарлап турган эрте бурунгу грек философчу-пифагорейжилер-даа, үвелерден хамаарышпас туруп турар, оларны бар болдуруп турар бодуу тускай «принциптерлиг» шынарны чарлаан Аристотел-даа шак ындыг болганнар.

Ф. Энгельстиң бижээни болза: «...шынар эвес, а үүгле **шынары бар турар** үвелер туруп турар, ол үвелериниң шынары төнчүжок хөй. Янзы-бүрү үвелерде кажан-даа билдингир ниити шынарлар (ынды дизе-ле мага-боттуг шынарлар) бар турар, өске шынарлар боттары аразында чада талазы-биле ылгалып турар, адак сөөлүнде, чамдык шынарлар ол үвелериниң бирээзинде мырыңай чок турар» («Бойдустуң диалектиказы», 1950 ч., арын 184).

Эрги, механисчи материалистер боттуг бар үүлде үүгле шынар талазы-биле ылгалдар турар: чижээ, атомнарның хемчээлинде, оларның массаларында азы дензизиндe, шимчээшкиниң дүргенинде ылгалдар бар деп санап турганнар. Олар бойдуста шынар талазының кандыг-бир ылгалдарын мырыңай хүлээвейн турганнар.

Механисчи материализмге удурланыштыр диалектиктиг материализм өртемчейни шынар талазы-биле хөй янзылыг кылдыр санап, материя төнчүжок хөгжүп сайзырап турар болгаш чаа-чаа шынарларны улам-на тургузуп турар деп бадыткап турар.

Амгы үениң түмен-бойдус эртеми материалдыг делегейниң төнчүжок хөй янзы үүлдериниң дугайында марксисчи өөредигни долу хемчээлбиле бадыткап турар. «Материализм болгаш эмпириокритицизм» деп бодунуң генийлиг ажылынга В. И. Ленин XX чүс чылдың эгезинде физиканың чедиишкиннерин философия талазыбиле байыдып түңневишаан, «материализм болза, электромеханиктиг үүлдү эвес, **шимчеп турар материяның** хемчээтинмес нарын үүлдерин эвес, а» «ыяавыла механиктиг» үүлдү бадыткап турар дээр, идеалистерниң тарадып турар бодалы мырыңай хоозун үве-дир» деп бижээн: (Чогаалдар, том 14, арын 267). «Кижиниң угааны бойдуста дыка хөй кайгап ханмас үүлдерни ажыткан болгаш ону чагырар бодуунуң эргезин улам-на көвүдедип, ам-даа хөй үүл дерни ажыдар»... (Ол-ла томда, арын 268).

«Материализм болгаш эмпириокритицизм» деп номну бижээнинден бээр нейтроннар, позитроннар ышкаш шынар талазы-биле чаа тускай «элементилиг кезектер», а ол ышкаш янзы-бүрү массаларның аай, дедир частыышкынныг болгаш нейтралдыг мезоннары база өскелер-даа ажытынган; чырык болгаш бүдүмел бодунга үзүкчок тарап нептереп турар чалгыгларның мөзү-шынары-биле түр чапсарлыг кезектериниң мөзүшынарын холбаштырып турары билдиңген: атомнуг ядроларның тургустунган кезектериниң тыртыжыышкыннарының онза күштери болгаш өскелер-даа билдинген. Ол бүгү болза, материалдыг делегейниң төтүнмес нарының болгаш шынар талазы-биле хөй янзылыын херечилеп турардыр.

Бар турар үвелер кандыг-ла бир мөңге үве эвес. Олар болза, шажыныың болгаш идеалистериниң бадыткап турары ышкаш бурган үүдүлгениң ажылының түңнели эвестир. Делегейде шынар талазының ылгалдарының тывылганын марксисчи диалектиктиг-материалистиг философия эртем ёзугаар бир дугаар-ла хажык чок шын тайылбырлаан. Материяның хөгжүлдези ийи хевир-биле: сан талазының болгаш шынар талазының өскерлиишкиннериниң хевири-биле болуп турарын ол бүзүредип турар.

Сан талазының өскерлиишкиннери дээрге,—улуг эвес, билдиртпес, чоорту өскерлиишкиннер-дир; сан талазы-биле өскерилбишаан, үве бодунуң шынар талазы-биле ылгавырын чидирбейн кайы бир шаг-үениң иштинде боду хевээр кадагалатынар. Ынчалзажок сан талазының өскерлиишкиниери мөөңнежип келзекелзе, бодунуң ындыкы хемчээлинге чедип, үндезин, шынар талазының өскерлиишкининге, үвениң шураашкынныг чаартылгазынга чеде бээр. Мынчангаш хөгжүлде дээрге, сан болгаш шынар талазының өскерлиишкиннериниң, чоорту хөгжүүшкүннүң болгаш шураашкынның чаңгыс-аайы, чапсарлыг болгаш чапсар чок чоруктуң чаңгыс-аайы болурдур.

Шынар талазы-биле чаартыышкынның бодунуң чорудулгазын, эрги үвениң узуткатынып, чаа үвениң тыптырының чорудулгазын, тодаргайлаарга сан талазының өскерлиишкиннеринге бодаарга кайы-бир талаларның, демдектериниң, шынарларның өзерин болгаш эвээжээрин, бар турар үвелериниң мөзү-шынарын көргүзүп турар мурнунда турбаан үүлдерни диалектикага шураашкын деп адаар.

Ынчаарга шураашкын болза, шаг-үе талазы-биле кыска үени ээлеп турар болгаш хеп-хенертен болбайн турар. В. И. Ленинниң «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары» деп үүлүнге бижээни болза: «бүгү-делегей төөгүзүнүң өскерлиишкининиң талазы-биле улуг эргилдени социализмниң башкылары «шураашкын» деп адаан. Ындыг янзылыг шураашкыннар 10 чыл хире, а чамдыкта оон-даа хөй үени хаара тудуп турар»... (Чогаалдар, том, 27, арын 243).

Сан болгаш шынар талазының өскерлиишкиннери аразында солчуушкуннуг: сан талазының өскерлиишкиннери чыглып мөөңнешкениниң түңнелинде шынар талазының өскерлиишкиннерин болдурар, а шынар талазының өскерлиишкиннери сан талазының чаа өскерлиишкиннерин болдурар. Ынчангаш шынар талазы-биле бодунда онза үүлдүг химиктиг элемент бүрүзү боду атомнуг дензилиг, боду эстир болгаш бусталыр температуралыг база сан талазы-биле өске-даа характерлиг болур.

Колхоз болза, хуу ажыл-агыйдан шынар талазы-биле ылгалдыг болгаш ынчаарга шынар талазы чаа онза үүлдерлиг: оон хөгжүлдези улам-на бедик темпилиг, дүжүттү бедидеринге чаа аргаларлыг болуп турар болгаш оон-даа өске.

Сан болгаш шынар талазы-биле өскерлиишкиннерниң аразында, эволюция-биле революцияның аразында хамаарылганы эш Сталин мынчалдыр тодараткан: «Эволюция революцияны белеткээр болгаш аңда хөрзүннү тургузар, а революция эволюцияны доозар болгаш оон оон ындыгы ажылынга дөгүм дуза чедирип турар» (Чогаалдар, том 1, арын 301).

Сан талазының өскерлиишкиннериниң үндезин, шынар талазының өскерлиишкиннериниче шилчилгезиниң дугайында диалектиканың хоойлузу амгы үениң түмен-бойдус эртеминден бүгү таланың бадыткалын алган. «Сан талазының өскерлиишкиннериниң шынар талазының өскерлиишкиннериниң тыптыры бойдустуң төөгүзүнге кайы хире улуг ужур-дузалыын Менделеевтиң «элементилериниң үе системазы» тодаргай көргүзүп турар» — деп эш Сталин айтып турар (ол-ла томда, арын 301).

Марксисчи диалектика болза, хөгжүлде өскерлиишкиннериниң ийи хевириниң — сан болгаш шынар талазының, чапсарлыг эвес болгаш чапсарлыг чоруктуң, чоорту болгаш шураашкынныг үүлдүң чаңгыс-аайының дугайында дүрүмнү үндезилеп турда, метафизика хөгжүлдени көөрде ол ийи удурланышкак чоруктарның бирээзинге халбактанып турар.

Хөгжүлде дугайында эң-не нептерентей метафизикчи өөредиг болза, эволюцизм дээр үве болуп турар. Ол өөредиг хөгжүлдениң чорудулгазында абсолюттуг чапсар чок чоруктуң дугайында чаңгыс талалыг үүлден үндезилеп турар. Ол метафизикчи өөредигниң кол тезизи мындыг — бойдуста шураашкыннар чок. Эволюсчулар болза, бойдуста үүгле чапсар чок сан талазының өскерлиишкиннери болуп турар, кандыгдаа шынар талазының өскерлиишкиннери болгаш шураашкыннар болбайн турар деп бадыткап турарлар.

Вейсманизм-морганизм организмнерниң ызыгуур салгалын өскерилбес деп санап турар болгаш долгандыр турар байдалдың салдары-биле үүштер болгаш дириг амытаннарның шынар талазының өскерлиишкиннериниң тыптырын хүлээп көрбейн турар. Мичуринчи биология организмнериниң хөгжүлдезиниң дүрүм ёзугаар болур чоруун ажыдып, сан болгаш шынар талазының өскерлиишкиннериниң чаңгыс-аайын эртем талазы-биле бүзүреткен.

Эволюционизм болза, ажылчын шимчээшкининиң иштинде оппортунизмниң ынакшаан теориязы болур. Ажылчын аңгының иштинде буржуазияның агентилери — барын социалистер эволюционизмниң теориязы-биле формализмни, пролетар революциязындан болгаш пролетар диктатуразындан чөрчүүрүн үндезилээрин оралдажып турарлар. Америк-англи империалистериниң шынчы чалчалары барын социалистер болза, революцияның херек чогунуд дугайын, буржуазияга удур аңгы демиселинден ойталаар дугайын, оон дуржук капитализм дүрген-не социализмче «шилчизин» дээш анаа бүгү-делегей деткимчезин көргүзериниң эргежок чугулазының дугайында бодалды ажылчыннарга бүзүредирин оралдажып турарлар.

Хөгжүлде дугайында өске база чаңгыс талалыг, метафизикчи үзелди буураашкыннарның теориязы, азы катаклизмнер деп адаар. Ол теория хөгжүлдени кандыг-даа баш бурунгаар белеткел чок, оон мурнунда белеткетинген сан талазының өскерлиишкиннери чок, чаңгыс-ла шураашкыннарның мөөңнээшкини кылдыр көрүп турар. Черниң кыры геологтуг буураашкыннарның түңнелинде өскерилген деп санап турган. XVIII чүс чылдың төнчүзүнде, XIX чүс чылдың эгезинде чурттап чораан улуг француз эртемден Кювье ындыг үзелге турган. Оон өөреникчилериниң чамдыызы ол буураашкын бурганның күзели-биле болган деп чугаалап турганнар, оларның бирээзи бурган үнүш болгаш дириг амытаннарның делегейин 27 катап чок кылгаш, ону база катап, харын чаа хевирлиг кылдыр тургускан деп санап турган.

Буураашкыннарның теориязы эртемге удурланышкак. Эш Сталин бодунуң «Анархизм бе азы социализм бе» деп ажылынга «Кювьениң катаклизмнери-биле Маркстың диалектиктиг методунуң аразында кандыг-даа ниитилежир үве чогу тодаргай-дыр» — деп демдеглээн (Чогаалдар, том 1, арын 309).

II.

Хөгжүлде дээрге сан болгаш шынар талазының өскерлиишкиннериниң чаңгыс-аайы болур дугайында марксисчи диалектиканың дүрүмү коммунистиг партияның практиктиг ажыл-чорудулгазынга канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Ол хоойлудан үнер чугула практиктиг түңнелди эш Сталин дараазында тергиин бодалдар-биле илереткен: «политикага алдагдал кылбас төлээлде, реформист эвес, революсчу болур херек».

Реформизмге удурланыштыр марксисчи-ленинчи политика болза, капитализмден социализмче шилчиирде пролетар революциязын, күрүне эрге-чагыргазын ажылчын аңгының холунче шилчиткининдеи бүдүрүлгениң бүгү чепсектерин ниитилештирер үндезин эргилдени боттандырары эргежок чугула дээрзин үндезилеп турар.

Оон-биле кады марксизм-ленинизм бодунуң ажытканы ниитилел хөгжүлдезиниң дүрүм ёзугаар болур чоруунга даянгаш, демиселдиң доозулбаан чадаларын ажа халыырын болдурбайн, революстуг чаартылгаларның хынамчалыг белеткелин негеп турар. Ол белеткелдиң чорудулгазында шынар талазының доктаамал өскерлиишкиннериниң шыдамыккай, торулбас, чоорту мөөңнээшкини болуп турар, ол өскерлиишкиннер адак сөөлүнде буза девишкинбиле чаа шынарже шилчилгени белеткеп, пролетар революциязынга чедирип келир.

Ленинизмниң ол дүрүмү даштыкы чурттарда коммунистиг партияларда массалар иштинге хүн-бүрүүн аар-саар ажылдарын хамаан чок бодаар сектантзыг чоруктуң чамдык илерээшкиннеринге удур угланган. Сектантзыг чорукка удур демисел болза, коммунистиг партияларның талазындан массалыг политиктиг армияны тургузарының чугула байдалы болур.

Бойдуста болгаш база ниитилелде шураашкын таварылга-биле болбайн турар, а мурнунда-ла белеткетинген сан талазының өскерлиишкиннериниң дүрүм ёзугаар түңнели болур. Ынчангаш ажылчын аңгыны тиилелгеге чедирер дизе, революция мурнунуң үезинде ажылчы чоннарның ортузунга марксисчи-ленинчи партияны долгандыр оларны сырый катыштырар талазы-биле күжениишкинниг белеткел чорудары эргежок чугула. Революция мурнунуң үези эш Сталинның чугаалааны-биле — келир үениң тулчуушкуннарынга күштерни белеткээр болгаш чыыр талазы-биле хамык-ла ажылдың үези болур. Каш-каш чылдарның дургузунда большевик партияның чоруткан белеткел ажылы чокка Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези болдунмас турган ийик.

Большевик партияның политиказы — революстуг политика болур. Ол политиканың революсчузу чүдел дээрге, чөрүлдээлер ындыкы чадазынга чедир чидиңленип келгенде, революстуг байдалдар тыптып келгенде, революцияны боттандырып чорударынга пролетариат четчир белеткелдиг болганда революцияны белеткээринге биче хире сагындырар хынамчалыг, үүрмек ажылдарны капитализмче болгаш буржуаз күрүнеже шиитпирлиг халдаарынче кыйгыыг-биле дүүштүр чоруткында.

Бойдуста болгаш ниитилелде шынар талазының объективтиг ылгалдарының туруп турарын хүлээп көөрү эртемниг билиишкинге болгаш практиктиг ажыл-чорудулгага канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Ол чорук эртемниң мурнунга үвелериниң, болуушкуннарның болгаш чорудулгаларның шынар талазы-биле онза үүлүн өөренип көөрүн идип үндүрүп, бөдүүн үвени нарын үвеже, сан талазының өскерлиишкиннерин шынар талазының өскерлиишкиннери кылдыр көөр хажыдыышкындан, орадажыышкыннардан чайладып турар. Марксисчи диалектика үвелерни кандыг-ла болдур, шак ынчаар, оларның бүгүле онза үүлдеринге таарыштыр өөренип көөрүн негеп турар. Эш Сталин бодунуң «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары» деп генийлиг ажылында ниитилел болуушкуннарында ниитилешкек үүлден аңгыда бот-боттарындан ылгалып турар бодунуң тускай ылгалдыг онза үүлдери бар болгаш олар эртемге улам-на чугула деп демдеглээн.

Марксисчи диалектиктиг метод ниитилел хөгжүлдезиниң чада бүрүзүнүң шынар талазы-биле онза үүлүн тодаргай көрүп, кайы-бир чуртта, кайы-бир үеде болуп турар байдалдың чаа үүлүн билип, ол онза үүлдер-биле хажык чок дүгжүп турар политиктиг шиитпирлерни үндүрерин негеп турар. Оон-биле диалектика болза, дөгейленчек чорукту болгаш догматизмни болдурбас.

Бүдүмелдериниң болгаш болуушкуннарның сан болгаш шынар талалары кажан-даа чаңгыс-аай, харылзаа холбаалыг. Сан талазы-биле ылгалдары чок шынар талазының онза үүлдери турбас: кайы-бир үүвелериниң шынар талазы-биле ылгалы чок сан талазының характеристикалары турбас.

Коммунистиг партия бодунуң практиктиг ажыл-чорудулгазынга марксисчи диалектиканы удуртулга болдуруп, оон хоойлуларынга даянып турар. Большевиктериниң партиязы чурттуң социалистиг индустриализациязының политиказын боттандырып турда эш Сталин болза, индустриализация дээрге, үлетпүр продукциязының болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн бөдүүн өзүлдези болур дээни ол эвес-тир деп айтып турган. «Биске улустуң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүнүн өзүлде болганы-ла херектиг эвес-ле болгай. Биске улустуң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүнүн доктаамал өзүлдези херектиг, а үүл дээрге, **улус ажыл-агыйының социалистиг секторунуң капиталистиг сектордан үргүлчү артык чоруун** хандырып турар өзүлде херектиг» (Чогаалдар, том 12, арын 79—80).

Партия болза, үлетпүрүнүң хөгжүлдезиниң улам дүрген темпизинин политиказы — чурттуң социалистиг индустриализациязының политиказын шыдамыкай болгаш кызымаа-биле чорудуп келген. Партия чурттуң бурунгаарлаашкынын дүргедеткен, чүге дээрге, чүс чылда хожудап калганындан өлүмнүг айыыл кыжаныып турган чуртту бурунгаарлатпас аргажок болуп келген деп эш Сталин айтып турар. Социалистиг индустриализацияның дүрген темпилериниң политиказы бистин чуртувуска чаа техникага үндезилетинип чепсегленир болгаш чурттуң камгаланыр аргазын күштелдиреринге эргежок чугула материалдыг суурну хандырар арганы берген.

III.

Бодунуң ажылдарынга эш Сталин бистин чуртка социалистиг тургузуушкуннун дуржулгазын теория талазы-биле байыдып, марксисчи диалектиканың хөгжүлдезинге үнелиг чаа салыышкынны кылган. Эш Сталин шураашкыннарның янзы-бүрү хевирлериниң дугайында, эрги шынардан чаа шынарже шилчилгениң янзы-бүрү оруктарының, аргаларының дугайында дүрүмнү айыткан.

Дылдың хөгжүлдези буза-девишкиннер дамчыштыр болдунар дээр дугайында Маррның болгаш оон өөреникчилериниң алдагдалдыг, эртемге удур теориязын согуушкуннуг шүгүмчүлелге таварыштырбышаан, эш Сталин дылдың хөгжүлдезинде кандыг-даа хеп-хенертен дыл революциязы болбайн турар дээрзин демдеглеп; шынар талазының чаартылгаларының ийи хевириниң дугайында дүрүмнү доктааткан. Чазадевишкин дээрге, эрги үвени ол дораан узуткаарының, чаа үвени тургузарының аргазы-биле болуп турар шынар талазы-биле чаартылга болур. Шынар талазының база бир хевири болза, чаа шынарның элементилериниң чоорту чыылдазының болгаш эрги шынарның элементилериниң чоорту өлүрүүнүн аргазы-биле болуп турар шураашкыннар болур. Ол чаартылгалар туруп турар үвениң кол элементилерин калбартырының болгаш сайзырадырының аргазы-биле болуп турар.

Материалдыг өртемчей төнчүжок хөй янзылыг, ынчангаш шынар талазының ол ийи өскерлиишкиннери бот-боттарындан бодунуң характери, каржызы, ханызы, дүргени болгаш оон-даа өске эң-не янзы-бүрү хевирлер-биле боттаныр болур. Эң каржы буза-девишкиннер болгаш оожум, чоорту чаартылгаларның аразында бодунуң характери-биле хөй санныг аралашкак шураашкыннар туруп болур.

Шынар талазының чаартылгаларының янзы-бүрү хевирлериниң дугайында эш Сталинның ажыдыышкыны ниитилел эртемнеринге болгаш эң ылаңгыя социалистиг ниитилелдиң хоойлуларының онза байдалдарын билип алырынга канчаар-даа аажок ужур-дузалыг. Буза-девишкининиң аргазы-биле эрги шынардан чаа шынарже хөгжүлдениң дүрүмү өжээннешкек аңгыларга хуваатынган ниитилелге ыяавыла болуп турар. Ынчалза-даа ол хоойлу өжээннешкек аңгылар чок ниитилелге черле ыяавыла албан эвес деп эш Сталин айтып турар.

Антагонистиг ниитилелдериниң хөгжүлдезиниң хоойлузу болза, чаа ниитилел тургузуунче социал революцияларның аргазы-биле шилчиири болур. Революстуг аңгыларның боттандырып турары ниитилел амыдыралында революстуг буза-девишкиннер тергиидекчи аңгыны дүжүреринче, оон күрүнезин узуткаарынче, эрге-чагырганы революсчу аңгыларның чаалап алырынче угланган. Ынчалза-даа ажылчын аңгы күрүне эрге-чагыргазын чаалап алган сөөлүнде ниитилелдиң оон ындыгы хөгжүлдези буза-девишкиннер чокка болуп турар. Пролетар диктатуразының үезинде оон ындыгы шынар талазының бүгү чаартылгалары күрүне эрге-чагыргазының инициативазы-биле ажылчын массаларның талазындан деткимчениң үезинде болуп турар. Ол чорук болза ниитилел хөгжүлдезиниң объективтиг дүрүмнериниң дугайында марксисчи-ленинчи эртемге даянган совет күрүненин, чаа депшилгелиг үвениң эрги, реакцылыг үвени тиилээрин хандырып, улус массаларны ол тиилелгени чедип алырынче организастап турары-биле таарышканы болур. Ниитилелдиң материалдыг амыдыралының хереглелин шыны-биле илередип турар большевик партияның политиказы болза, совет тургузугнуң амыдыралчы үндезини болур.

Капитализмден социализмче шилчилгениң үези шынар талазының канчаар-даа аажок улуг шураашкыны болган. Ол үениң дургузунда социалистиг элементилериниң капиталистиг элементилер-биле демисели пролетар диктатуразының үезинде капиталистиг элементилерни бүрүн узуткааны-биле доозулган. Революстуг чаартылгаларның түңнелинде шилчилге үезинде мырыңай чаа, социалистиг ниитилел тургустунуп, шой, кан, хөмүр даш, бараниыг тараа болгаш хөвеннің чиг эдин бүдүрүп үндүрери канчаардаа аажок улуу-биле сайзыраан. «Бүдүрүлгениң көстүп көрбээн шак ындыг өзүлдезин хожудап калган чоруктан депшилгеже чурттуң бөдүүн болгаш анаа-ла хөгжүлдези кылдыр санап болбас. Ол дээрге, шураашкын болган, оон дузазы-биле бистиң Төрээн чуртувус хожудап калган чурттан — мурнакчы чуртче, аграрлыг чурттан — индустриялыг чурт кылдыр хуулган» деп эш Сталин 1946 чылдың февраль 9-та чугаалаан. Ол шураашкын харугда, бир-аай өскерлиишкиннериниң аргазы-биле болбаан. Үлетпүрнү ол-ла дораан тургузуп алыр аргажок. Заводтар, электростанциялар улай-улай тургустунуп, ажыглалче кирип турган.

Шилчилге үезинде тараачын ажыл-агыйны коллективизастаары ышкаш канчаар-даа аажок улуг шураашкын доозулган. Коллективизация болза, «бодунуң түңнелериниң талазы-биле 1917 чылдың октябрьда революстуг эргилде-биле деңнежип турар канчаар-даа аажок ханы революсчу эргилде, ниитилелдиң эрги шынар байдалындан чаа шынар байдалче шураашкын болган»—деп эш Сталин айтып турар.

Коллективизация болза, көдээ ажыл-агыйга буржуазтыг хуу тараачын ажыл-агыйдан социалистиг, колхозчу тургузугже шилчилге болган. Ол болза, көдээге эрги буржуаз ажыл-агый тургузуун узуткааш, чаа, социалистиг тургузугну тургускан революция болур. Ниитилелдиң ол чаа шынар байдалче шураашкынныг шилчилгези «буза-девишкиннериниң аргазы-биле эвес, тодаргайлаарга туруп турар эрге-чагырганы дүжүреринің болгаш чаа эрге-чагырганы тургузарының аргазы-биле эвес, а көдээге эрги буржуаз тургузугдан чаа тургузугже чоорту шилчилгениң аргазы-биле болдунган. Ону кылыры канчап болдунганыл дээрге, ол болза, үстүүртен кылдынган, эргилде болза, тараачыннарның кол массаларының деткимчези-биле туруп турар эрге-чагырганың инициативазы-биле болдунган» («Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтыыглары», арын 29).

ССРЭ-те шилчилге үезинде культура революциязы ышкаш шак ындыг шураашкын болган. Ол-ла үеде эрги, буржуаз нациялардан чаа, социалистиг нацияларже шилчилге база болган. Ол шураашкыннар база-ла буза-девишкинни дамчып, харугда чаңгыс согуушкун-биле болдунуп болбас турган. Ол шураашкыннар чаа элементилериниң чоорту чыылдазының болгаш эрги элементилериниң кызыгаарлатынарының, өлүрүүнүн, узуткатырарының аргазы-биле болган.

Ынчангаш, боду келир үеде улуг шураашкын болуп турган капитализмден социализмче шилчилгениң үези бодунуң ниити мөөңнээшкини-биле капитализмден социализмче шилчилгени хандырган дыка хөй шынар талазының чаартылгаларын болдунга кадагалап турган.

(Уланчызы 3-кү арында).

Марксисчи-ленинчи философияны өөренип турарларга дузаламчы

Хөгжүлде дээрге, сан талазының өскерлиишкиннериниң шынар талазының үндезин өскерлиишкиннеринче шилчилгези болур

(Төнчүзү. Эгези 2-ги арында).

Ленин Октябрь революциязының мурнунда-ла «Социализм коммунизмче чайлаш чок чоорту шилчиир ужурлуг» деп чугаалаан (Чогаалдар, том 24, арын 62). Ынчалза-даа ол дээрге, социализмден коммунизмче шилчилгениң үезинде шураашкыннар болбайн турар дээни ол эвес-тир. Социализмден коммунизмче чоорту шилчилге бодунуң түүлунга чедир түннелиниң талазыбиле шынар талазының канчаар-даа аажок улуг шураашкыны болур дээни ол-дур.

Социализмден коммунизмче шилчилге чоорту болур. Коммунизмче шилчиир төлээде, хамыктың мурнунда үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга, транспортка күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн амыр соксаал чок бединдери болгаш продуктуларны сан болгаш шынар талазы-биле хуваарын шыңгыы боттандырып, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары эргежок чугула.

Оон-биле кады, социалистиг ниитилелде бүдүрүкчү күштериң хөгжүлдези ёзулуг-ла шынар талазының чаартылгазын бодунга кадагалап турар. Шынар талазы-биле чаа, улам сайзырангай техника тургустунар болгаш ажыглалга кирип, бүдүрүлге черлеринге күш-ажылды организастаары үндезин өскерлиишкиннерге таваржып, бистиң кайгамчыктыг чуртувустуң бойдузун чаартырының сталинчы улуг планнары боттаныр. Ол бүгү өскерлиишкиннер коммунизмниң материал-техниктиг суурун тургузарынга чедирер, олар болза, ниитилелдиң хереглелдерин хандырарынга эргежок чугула бүгүде материалдыг чаагай үүлдериниң элбекшилин хандырып, «кижи бүрүзүнге — боттарының кылыр шаа-биле, кижи бүрүзүнге — боттарының хереглелиниң шаа-биле» деп коммунистиг принципче шилчиир арганы бээр.

Коммунизмче шилчилге ниитилел медерелиниң талазы-биле үндезин өскерлиишкиннерни негеп турар. Күш-ажылды, социалистиг өнчү-хөөнгини, күрүнеге хүлээлгени чаазы-биле, коммунистиг ёзу-биле көөр чорук социализм үезинде-ле совет кижилериниң хөй кезииниң бедик моралдыг принциви апарган. Ынчалза-даа кижилериниң медерелинде капитализмниң артынчы чанчылдары амдаа турып турар. Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелдиң дузазы-биле, коммунистиг кижизидилгениң дузазы-биле оларны чоорту ажып тиилээри социализмден коммунизмче шилчилгени хандырар, ниитилелдиң үгаан-бодалының амыдыралынга үндезин шураашкын болур дээни ол-дур.

Күрүне болза, коммунистиг ниитилелди тургузар дээш совет улустуң демиселинге кол чепсек болур. Совет күрүнениң удуртукчу болгаш углап-шиглээр күжү — большевиктерниң партиязы болза ССРЭ-ге коммунизмни тургузар дугайында генийлиг сталинчы шинчилгелерни амыдырал кырынга боттандырар дээш совет күрүнени бүгү хемчеглер-биле быжыглаарының политиказын чорудып турар.

IV.

Сан талазының өскерлиишкиннериниң үндезин, шынар талазының өскерлиишкиннеринче шилчилгезиниң дугайында хоойлудан эртемге болгаш практиктиг ажыл-чорудулгага бирги чергениң ужур-дузалыг —кол онза дүрүм үнүп турар, ол болза, хөгжүлдениң өрү угланыышкынныг, депшилгелиг характериниң дугайында дүрүм болур.

Амгы үениң англи-америк болгаш өске-даа хөй буржуаз философтары бойдуска болгаш ниитилелге депшилге черле турбас, делегейге бурунгаар шимчээшкин шынар болуп турар эвес, а дескиндир,азы куду угланыышкынныг шугумнуг, соңгаар угланган шимчээшкин шынар болуп турар деп мегечи идеяны ажылчы массаларга бүзүредирин оралдажыксап турарлар. Амгы үениң буржуаз философиязы капиталистиг ниитилелдиң аарыгларынга удур демисел уткажок хей чүве-дир, дарлаткан кижилер бодунуң байдалы-биле эптежип, салым-чаяанга чагыртыр ужурлуг деп бужар-бак идеяны баршаа-биле «үндезилээрин» оралдажып турар. Ындыг янзы үзелдериниң пропагандазы ажылчы массаларның капиталистиг кулданыышкындан бодунуң хосталгазы дээш демиселинге күзел-соруун боогдаар, тайбын, демократияң дээш база социализм дээш демиселинге шаптык кылыр сорулганы салып турары ол болур.

Эртемге удур, реакцылыг ол буржуаз өөредигге удурланыштыр материалистиг диалектика болгаш амгы үениң түмен-бойдус эртеми бойдуста болгаш ниитилелде хөгжүлде бөдүүн үүлдерге улам-на нарын үүлче бар чоруур, депшилге болза, хөгжүлдениң кол шугуму болгаш бойдустың объективтиг чугула хоойлузу болуп турарын эртем ёзузу-биле бүзүредип көргүскен.

Бойдустың төөгүзүнде эргилделиг үе болза, белоктуг молекулаларның болгаш белоктуг каллоидтиг бүдүмелдериниң тургустунганы, тодаргайлаарга дириг эвес материядан бүдүмелдер солуурунга, ассимиляцияга аргалыг, бодунуң хевирленир чоруунга чаа, шынар талазыбиле тускай, биолоктуг хоойлуларга чагырткан дириг бүдүмелдериниң тыптып келгени болур.

Дириг бойдус болза, өрү угланыышкынныг хөгжүлдениң үр чорудулгазын эрткен, ол чорудулганың иштинде клетка чок, дыка кошкак сайзырангай дириг бүдүмелден нарын тургузуглуг клеткаларга чедир шынар талазының канчаар-даа аажок улуг шураашкыннарын кылып, оон соңгаар чаңгыс клеткалыг организмнерден хөй клеткалыг организмнерге чедир хөгжээн. Органиктиг бойдус бодунуң хөгжүлдезиниң чорудулгазында үүш болгаш дириг амытан деп ийи хаанаашкынга хуваатынгаш, улам-на нарын тургузуглуг, долгандыр туруп турар байдалга эки таарыштынган үүштериниң болгаш дириг амытаннарның хевирлерин тургузуп, адак сөөлүнде бодунуң хөгжүлдезиниң дээди продуктузу кижини төрүп үндүрген.

Дириг амытан делегейинден кижиниитилелинче шилчилге болза материалдыг делегейниң өрү угланыышкынныг хөгжүлдезиниң чорудулгазында ёзулуг чаа эргилде болган. Кижилериниң амыдыралынга күш-ажылдың шиитпирлиг ролюнуң ачызы-биле ниитилелдиң хөгжүлдези бойдустың хөгжүлдезиниң хоойлуларындан ылгалдыг онза хоойлуларга чагырты берген.

Бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезинге таарыштыр бүдүрүлге харылзааларының солчуушкуну болган: эге амыдырал ниитилелиниң тургузуу улам-на депшилгелиг күл эдилелиниң тургузуу-биле солутунган, күл эдилелиниң тургузуу феодал тургузугга орнун чайлап берген, феодалдыг тургузугну амгы үениң монополистиг капитализмниң үези солаан: Капитализм болза, бодунуң үезин чурттап эрттирип, бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезинге шаптык болу берген болгаш бүгү чурттарга төөгү талазы-биле объективтиг эргежок чугулазы-биле карачаңгыс, депшилгелиг, амгы үениң бүдүрүкчү күштеринге таарышкан социалистиг тургузуг-биле солутунар. Бүдүрүкчү күштериниң болгаш бүдүрүлге харылзааларының хөгжүлдезинге үндезилетингеш кижи-төрелгетенниң төөгүзүнге угаан-бодал культуразының — дылдың, эртемниг билиглериниң, уран-үүлдүң депшилгези боттанган.

Чаа үвениң тыптыры дээрге, эргини херек чок дээни ол. Ынчалза-даа ол болза, шуут-ла херек чок дээни, анаа-ла узуткаар дээни ол эвес, а Ленинниң чугаалааны-биле «хөгжүлдениң байдалы болур харылзааның байдалы ажыктыг үүлдү кадагалап турар»... «Философия тетрадьтары», 1947 ч., арын 197). Өске-биле чугаалаарга чаа үве хөгжүлдениң мурнунда чадаларының чедип алган ажыктыг үүлдерин бодунга кадагалап турар. Эрткен үениң культурлуг салгалын херек чок кылдыр көрүп, пролетаржы культура куруг черге тыптып келир ужурлуг деп санап турган пролеткультржулар дээрлерни Ленин болгаш Сталин сойгалап илереткеннер. Ленин болгаш Сталин социалистиг ниитилелди тургузарынга эрги культураның бүгү чедиишкиннерин, оон техниказын, эртемин, уран-үүлүн ажыглаарының эргежок чугулазын ажылчын аңгыга өөредип турганнар.

Кижи-төрелгетенниң өрү угланыышкынныг хөгжүлдези бир чададан бир чадаже тайбың байдалдыг, сыыладыр бир-аай чоруп хөгжүп болур деп болбас. Харын ынчалза эвес, ниитилелдиң депшилгези хөгжүлдени доктаадып, харын дедир эргилдирерин оралдашкан эрги, реакцылыг күштер-биле депшилгениң тургузукчу болур чаа ниитилел күштериниң аразында кадыг-чидиг демиселин дамчыштыр болуп турган. Реакцияның болгаш регресстиң күштери депшилгелиг күштерни ажып турган үелер база тургулаан. Ынчангаш «бүгү-делегей төөгүзүн бурунгаар арыг-шевергин, чамдыкта аткаар канчаар-даа аажок улуг шураашкыннар чокка чоруп турар деп бодаар болза, диалектикчи эвес, эртемчи эвес, теория талазы-биле шын эвес» — деп Ленин айтып турган (Чогаалдар, том 22, арын 296).

Ынчалза-даа реакцылыг күштериниң тиилелгези кажан-даа түр болгаш быжыг эвес турган. Соксаал чок бурунгаар шимчээшкиниң объективтиг хоойлузу, чаа депшилгелиг үвениң аштырбазының хоойлузу, чаа үвениң эргини чайлаш чок тиилээр чоруу келзе-келзе бодунуун чаалап ап, эрги, реакцылыг күштер күүлел-биле чайлатырып, узуткатырып келгеннер.

Депшилгениң болгаш реакцияның күштериниң аразында демисел кажан-даа капитализмниң чайлаш чок бууразарының болгаш социализмниң бүгү чурттарга чайлаш чок тиилээриниң үези, амгы үе ышкаш шак ындыг чидиг, шак ындыг калбарыышкынныг болуп көрбээн. Капитализмниң талазындан цивилизацияга, кижи-төрелгетенниң бурунгаар депшилгезинге кыжаныышкын амгы үеде ышкаш кажан-даа ындыг улуг турбаан. Дээрбечи америк империализм бодунуң эвилелчилери болгаш чалчалары-биле кады кижи-төрелгетенниң депшилгезинге шуут дорт айыыл болуп турар, америк плутократтар боттарының чазыйчилби эрге-ажыктарының хөрээнге чаа делегей дайынын кыпсып, делегейни ажылчы чоннарның ханы-биле бораарын оралдажыксап турарлар.

«Кыжанып турар буураашкын болгаш оон-биле канчаар демисежирил» деп үүлүнге В. И. Ленинниң бижээн түннели кижи төрелгетенниң мурнунга кажан-даа ындыг чидии-биле тургустунмаан. «...Өлүр бе, азы бүдүрүлгениң улам-на бедик аргазынче дүрген болгаш үндезинибиле шилчиирде бодунуң салым-хуузун эн-не революсчу аңгыга онаар бе дээрзин шилип алыры кижи-төрелгетенниң мурнунда салдынган» (Чогаалдар, т. 25, арын 337).

Оон-биле кады мурнунда депшилгениң күжү амгы үеде ышкаш шак ындыг улуг, күчүлүг болгаш организастыг турбаан. Ол күштериниң бажында политика, экономика, шериг болгаш угаан-бодал талазы-биле чер кырынга туруп турган улуг күрүнелерден эн-не күчүлүг —Совет Эвилели туруп турар. Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң бүгү-делегей лагеринде улуг Кыдат болгаш улус демократиязының чурттары кирип турар. Өске бүгү чурттарда үүс-үүс миллион ажылчы чоннар тайбың талалакчыларының антиимпериалистиг чаңгыс-эптиг лагеринде сырый катышкан болгаш черлик, агрессчи америк империализмге удур идепкейлиг демиселге белен. Кижи-төрелгетенниң бурунгаар депшилгези дээш демисежип турар бүгү делегейниң демократтыг ниитилел күштери амгы үеде империалистиг реакцияның болгаш регресстиң сазаңналган күштеринден каш катап ажыг.

Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң күштери реакцияның болгаш милитаризмниң күштерин тиилээри — төөгү талазы-биле чайлаш чок чорук болур. Капитализмниң буурап дүжери болгаш социализмниң бүгү чурттарга тиилелгези кижи-төрелгетенниң бурунгаар, дүрген болгаш шаптык чок депшилгезинге таарымчалыг байдалдар тургустунары болур.

Г. ФЕДОРОВ,
философия эртемнериниң кандидады.

Областың садыг-кооператив школазында

Областың садыг-кооператив школазында өөредилге чылы доозулган. Ам ук школада доозарының күрүне экзаменнери түлүктеп турар. Доозуп үнүлер катаптаашкынны кызымак чорудуп, экзаменнерге кошкак эвес ужурашканнар. Күрүне шылгалдалары башкыларның болгаш сургуулдарның ажылын түннээр. Ук түннелдиң багай эвес болурун баштайгы экзаменнер көргүскен. Бухгалтер үчёдунга экзамен туткан 17 сургуулдарның хөй нуруузу шылгалданы 4—5-ке дужаалган. Оларның чүгле үжү ортумак демдектиг болганнар. Садыг бөлүүнүн 23, белеткел бөлүүнүн 19 сургуулдары бараан болгаш аъш-чем бараанының эртеминге экзаменни база эки тутканнар. Ол бөлүктерден Калдаева, Дүгер, Макарова, Өмчүр, Сарыглар олар эрткен экзаменнерни кончуг эки дужаганнар.

Удавас сөөлгү экзамен.Оон соонда аныяк доозукчулар боттарының тускай эртемин ёзугаар ажылдап үнгеш, культурлуг совет садыгның четкизин улам калбартырынга дузалажып, бистиң совет садыывыстың чоннуң ортузунга идепкейлиг суртаалчылары болурлар.

Ч. ЯНДАЙ-ООЛ.

Колхозтарда күүсетинген ажылдарның баштайгы учёду

«Кандыг-даа ажыл-агый отчёт чокта бурунгаар чоруп шыдавас» деп партияның XIII съездизинге эш Сталин чугаалаан.

Бистиң областың колхозтарында ажыл-агыйның хөй янзы адырлары бар болуп турарының ужурунда бүдүрүлгениң бүгү чорудулгазының шын учёдун организастаары оларның организас, ажыл-агыйын моон соңгаар быжыдарының, ниитиниң колхозчу өнчүзүн камгалаар болгаш көвүдедириниң база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң хөрээнге эн чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Колхозтуң бригадаларынга, фермаларынга, мастерскаяларынга болгаш өске бүдүрүлгелеринге баштайгы документилер болза, колхозчу учёттуң үндезини болур. Ынчангаш ол документилер болза, колхозтуң бүдүрүлге планының күүселдезинин, трудоденьнериң чарыгдалының, күрүне мурнунга күүседир хүлээлгелериниң күүселдезинин учёдун кылырының кол үүлү болур.

Орулгаларның шын хуваалдазы, колхозчуларның күш-ажылының төлевирин оон санын болгаш шынарын барымдаалап, чөп чорудары үүгле колхозка учётту эки тургусканындан хамааржыр. Бүдүрүлге ажылдарының күүселдезинин дугайында баштайгы учётту бригадаларга бригадирлер, фермаларга болгаш мастерскаяларга оларның эргелекчилери чорудар ужурлуг. Колхозка учётту болгаш санакчы ажылын бодунуң ажылының талазы-биле артельдиң баштаар черинге болгаш оон даргазынга чагырткан колхозтуң санакчызы (бухгалтери) удуртуп чорудар.

Хову ажылының бригадаларының бригадирлери болза, бригадага быжыглап берген колхозчуларның составының болгаш ажыл малдарының, көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселлериниң, кирген үрезиннериниң, оларның чарыгдалының, мал чемнериниң болгаш өске-даа материалдарының, колхозчуларның күүсеткен ажылдарының, оларны трудоденьнерниң санаанының, алган продукциянын учёдун кылыр. Хову бригадазының бригадириниң бир эн чугула сорулгазы—ажылдың шынары дээш демисел болур. Колхозчуларның ажылдарының шынарын бригадир оларны хүлээп ап турарының үезинде үнелеп илередир. Чижээлээрге, черни андарганының ханызы кайы хирел, ооргалап каан бе, кыдыгларында тарытынмайн барган үндүрүк-киирик черлер бар бе дээш оон-даа өске талаларын хынап көөр. Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде болза, кескен шөлде тарааның бажын кайы хире кагганыл, чамдык чавыс сыптыг тарааларны молдуруктай кезип каапкан бе, тарааның чидирии черле кандыг болганыл, бастырылганың шынары кандыгыл дээш оондаа өске үүлдерни хынап көөр ужурлуг. Шынары куду ажылды хүлээп албас болгаш катап кылдыртыр.

Бригаданың ажылының шынары дээш контрольду колхозтуң баштаар чери боттандырар. Күүсетинген ажылдарны хову ажылының бригадазындан хүлээп алырда колхоз даргазы хову ажылының болгаш трактор бригадаларынга доктааткан хевир ёзугаар тускай актыны кылыр хүлээлгелиг. Актыга ол участоктуң (черниң) адын, шөлдүң дугаарын, күүсеткен ажылдарның хемчээлин, ажыл хүннериниң эгелээнин болгаш төгүнин айтыр. Актыга ажылдарның шынарын айтыр болгаш агротехниктиг чурумнарны үрээн үүлдер турар болза, буруулуг кижилериниң күсели-биле оларны эде кылырының эргежок чугулазының, оон хуусаазының дугайында айтыышкынны бээр.

Колхоз даргалары бригадирлерден күүсетинген ажылдарны хүлээп алырын тус-тус черлерге ажылдар доостурга чорудар, ынчалза-даа, хүлээп алыышкынны беш хонукта бирээден эвээш эвес чорудар ужурлуг. Колхозтар даргалары трактор бригадаларының күүсеткен ажылдарын хүлээп алырынче онза кичээнгейни салып, шөлдерни шуут боду-биле көрүп турган хемчээдир, андарганының ханызын, ооргалап каан бе, кыдыгларын дескилээн бе дээрзин хынап көөрү чугула. Бүгү андарган шөлдүң ортумак ханызы 19—22 сантиметр болур болгаш ол шөлдүң 10-даан эвээш хуузу ол ортумак хемчээлден каржып турар болза, оны эки шынарлыг дээр, а 50 ажыг хуузу оон карышкак болу берзе оны багай шынарлыг дээш хүлээп албас дээрзин билип алыры эргежок чугула. Ынчаарга актыга ол ортумак кертузугну айытпайн, андарган черниң херек кырында ханызын айтыр болгаш. МТС биле колхозтуң аразында чарган керээде айыткан хуусаазында күүсеткен бе азы күүсетпээн бе дээрзин айтыр ужурлуг. Колхозтарның баштаар черлери болгаш даргалары МТС-терниң күүсеткен ажылдарының саны болгаш шынары дээш шыңгыы негелдени тургузары чугула. Ам чайгы, күскү чер андарылгазының болгаш дүжүт ажаап алыышкынының үезинде шынары багай кылдынган чаңгыс-даа га черни хүлээп албас болза чогуур. Эрткен чылын Барыын-Хемчик районнуң «Тиилелге» колхозунга 1952 чылдың тарылгазынга МТС-тиң белеткээн чери (чайгы, күскү чер андарылгазы) 468 га деп санаан болза, херек кырында 250 га болган. «Ленин оруу» колхозка 370 га дээн болза, херек кырында 185 га болган. Андарган черниң ханызы 16—18 сантиметр дээн, а херек кырында 7—8 сантиметр болган.

Шак мындыг чоруктарны болдурбас дээш күүсеткен ажылдарның баштайгы учёдун өй-шаанда шын кылыры чугула. Колхозтуң санакчызы (бухгалтери) чүгле шын тургустунган баштайгы учётка болгаш өй-шаанда кылдынган документилерге үндезилээш отчётту кылып тургузарын, ону районнуң көдээ ажыл-агый килдизинге доктааткан хуусаазында чедирерин хандырар.

П. НАДЕЕВ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Тудуг ажылынче кичээнгей салбайн турар

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадырда Жданов аттыг колхоз тургустунгандан бээр ам үш чыл чедип турар. Ол колхоз чыл бүрүде-ле тудуг ажылының талазы-биле районнуң өске колхозтарының хамыктың доразы болуп турар.

Ук колхоз эрткен 1951 чылда чүгле 4 чуртталга бажыңнарының тудуун безин чедир кылып шыдаваан. Ам бо чылын ол колхоз 8 чуртталга бажыңнары, 80 баш инек кирер 1 кажаа, 40 баш бызаа кирер 1 кажаа, 1200 баш хой, өшкү кирер 1 кажаа тулар планныг тургаш, ам үүгле 2 бажыңның дөжээн салган, 1 бажыңның ханаларын шала-була тургузуп алган, мал кажааларының талазыбиле чүү-даа кылып албаан.

Тудуг бригадазын тускайлап үскеш ында 67 кижини быжыглаан болза-даа, чогум херек кырында чүгле 20 хире кижи ажылдап турар, оон артканнары тудуг ажылында шуут киришпейн турар. Бригадада күш-ажылдың сагылга-чуруму кончуг багай болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка куду болуп турар. Эрткен беш айларның дургузунда чүгле чаңгыс бажыңның ханаларын безин шала-була кылып алган турар чорук ол дугайын тодаргай хереченлеп турар.

Колхоз баштаар черинің даргазы Анай-оол болгаш тудуг бригадири Сотпа олар тудуг ажылын экижидер талазы-биле бо хүннерге чедир кандыг-даа боттуг хемчеглер албайн турар. Колхозта партия эге организациязы (секретари эш Чот) колхозта тудуг ажылын багай удуртуп турар. Колхоз бо чылын тудуг материалдарын четче белеткеп албаан. Ам тудуг кылыр ыяш чок болуп турар. Тайгадан тудуг ыяжы сөөртүп алыр дугайында колхоз баштаар чери кандыг-даа хемчег албайн турар. Колхозта прицептиг автомашина бардаа болза, ону чөп ажыглавайн турар. Районнуң көдээ ажыл- агый килдизи, көдээ болгаш колхозтар тудуунуң килдизи ол бүгү байдалдарны көрүп тура-ла кандыг-даа хемчег албайн турар чорук окта шын эвес.

Бо талазы-биле ам дарый шиитпирлиг хемчеглер ап ажылдавас болза, ол колхоз бо чылдың тудуг планын база-ла күүсетпейн баарының барымдаалары көстүп турар деп үвени билгеш чогуур хемчеглерни алыры районнуң удуртуп баштаар организацияларындан негетинип турар.

О. ХУНА.

Садыгның чурумун хажытканнарга хемчег көргүзер

Бо чылдың июнь 9-та Кызылдың № 1 магазининге дыка хөй садып алыкчылар чыглып келген турган. Ол хүн магазинниң белен хеп садыглаар салбырынга чаа бараанар кирген.

Салбырның эргелекчизи эш Чернова 30 шаа торгу хөйленнерни, бичии уругларның белен хептерин бөлө туткаш чажырыпкан. Оон эргелекчи Чернова ол шыгжап алган бараанарынга талоннарны бижигилээш, кандыг-даа ээлчег манаашкынны кылбаан кижилерге садып алыкчыларның баштарын ажыр сунуп турган садыглап каапкан. Ынчаарга ээлчег манап турган чонга чугула хереглээн бараанары чедишпейн барган.

Магазин эргелекчизи эш Немцева, салбыр эргелекчизи эш Чернова база бир ажылдакчызы-биле үжелээн ол-бо кижилерже имнежип, каактарын базып, чамдыкта сымыранчып турган бараанарны танышкөрүш кижилеринге садыглап каапканнар. Салбыр эргелекчизи Чернова ындыг таарышпас үүлдү бо чылдың апрель айда база кылып турган.

Чоннуң хайгаарап көрүп турганындан илерээни болза, магазин эргелекчизи Немцева биле салбыр эргелекчизи Чернова олар магазинге кирер бараанларны баш удур билип алгаш таныш-көрүш чоок кижилеринге чарлап дыннаткаш, баш удур кылган дугуржулга-биле бараанны садыглаар улус болуп турар.

Ол магазин совет садыгның корум-чурумун шак ынчаар каржызыбиле үреп турда хоорайның хереглел кооперациязы кандыг-даа хемчег албайн турары окта таарышпас.

Т. АҢГЫРБАН.

Колхозчулар чөптүг негелдени салып турар

Колхозтарга күш-ажылдың организациязын быжыдар, оон бүдүрүкчүлүүн болгаш колхозчуларның сонуургалын бедидер чорукка оларның ажылының үчёдун хүн-бүрү чорудары болгаш трудоденьнерни шын санап кылыры улуг ужур-дузалыг. Ылангыя колхозчу бүрүзү бодунуң кылган ажылының түннелин хүн-бүрү билген турары оларның ажылга идепкейин көдүрер, четпестерни дүрген узуткаар, мурнакчыларның санын көвүдедир.

Улуг-Хем районнуң Хайраканда Мичурин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бо чылын колхоз бүдүрүлгезинге күжениишкинниг ажылдап, часкы тарылганы чедиишкинниг дооскаш, ам чайгы ажаалгазын чорудуп, сиген кезилдезин эгелеп, өске-даа ажылдарны күүседип турар.

Колхозчулар боттарының кылган ажылдарының түннелин, социалистиг чарышка кым мурнап турарын билип алыксап турза-даа, колхоз баштаар черниң даргазы эш Дамбардан болгаш санакчы Дактаадан колхозчуларның күш-ажылын үнелеп көрбейн, 1952 чылдың бирги чартыында трудоденьнериң санаашкынын кылбаан, оода-чадаарда чаңгыс айның безин чок. Бо дугайында колхозчулардан колхоз баштаар черге каш удаа айтырыгны тургузуп, чөптүг негелдени салган болза-даа, баштаар черниң талазындан кандыгдаа хемчег албаан. Колхозчуларның хамык кылып каан ажылының үчёду бригадирлериң холунда нүүртели берген чыдар, а колхоз санакчызы ону кажан түннеп кылыры билдинмес.

Колхоз бүрүзү чартык чылдың ажылының отчёдун кылып, бүгү кежигүннериң хуралынга тургузуп бадылаан турар ужурлуг. Бо дугайында колхоз баштаар черден дарый хемчег алыры чугула.

С. ДАДАР-ООЛ.

РЕВИЗИЯ КОМИССИЯЗЫНЫҢ АЖЫЛЫН КҮШТЕЛДИРЕР

Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал сумуда «Тиилелге» колхозта ревизия комиссиязы ажылдавайн турар. Колхозтарда ревизия комиссиялары чылда 4-тен эвээш эвес катап ревизия ажылын чоруткан турар ужурлуг турбуже, бо комиссия 1952 чылдың бир дугаар чартыында колхозтуң мал ажылының фермаларындаа ажылын, эт-хөреңгизиниң, санхөөзүнүң байдалын-даа хынаваан.

Колхозта ниитиниң өнчү-хөреңгизин самчыгдап төтчеглээр, колхозчуларның ажылдаан трудоденьнерин шын санавас чоруктар бар болуп турда-ла ревизия комиссиязы ону анаа эрттирип турар. Колхозтуң ниитилештирген малындан 17 санныг янзы-бүрү малдар колхозтуң чамдык кежигүннериниң кырында өре болуп, амга чедир төлетинмээн. Колхозта трудоденьнериң санаашкыны четче кылдынмайн турар. Чижээ, тудуг бригадазының чамдык кежигүннериниң эрткен апрель, май айларда ажылдаан трудоденьнери амга чедир түннелге кирбейн турар болгаш черле чамдык колхозчуларның ажылының үчёдун четче кылбайн турар үүлдер бар.

Колхозта ревизия комиссиязы бодунуң ажылынга кирип, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдар чоруктарны ол дораан илередип, чогуур хемчээн ап турары чугула.

К. МАДАР-ООЛ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

Улустуң эрге-ажыктарынга удур, Американың Катышкан Штаттарының будунуң мурнунга сөгүрүүрүнүң политиказын чорудуп турар итали чагырыкчы бөлүктерниң чорудуушкуннарынга италияның ажылчы массаларының удурланыышкыны улам-на улгадып турар.

Италияны дайынны чорударынга база бир тепкиш кылгаш, ооң чонун эжелекчи дайынга анаа-ла кырлып өлүр чорукка таварыштырар дээш америк империалистерниң чорудуп турар оралдажыышкыннарынга итали улус удурланып турар. Ол чоруктуң майның 25—26 хүннеринде Италияга болуп эрткен муниципалдыг соңгулдаларның түннелдери тодаргайы-биле көргүскен. Ол соңгулдалар болза, демократтыг күштерниң, хамыктың мурнунда Италияның коммунистиг партиязының улуг тнилелгези-биле демдеглетинип эрткен болуп турар.

Полицейжи террор, чүүл-бүрү элзедиишкиннер, кызып-кыяр соңгукчуларны коргудуп-сүрттедир, чоруктарны 1951 болгаш 1952 чылдын соңгукчуларынга чорудуп турган-даа болза, аңаа 1948 болгаш 1949 чылдарда болуп эрткен, соңгулдаларныыдан 487 мун хөй бадылаашкыннар чөөн күштери дээш бердинген болуп турар. Коммунистиг партия болгаш чурттуң өске-даа чөөнкүштери дээш бердинген бадылаашкыннарның саны 31,8 хуудан 35,7 хуугa чедир өскен болуп турар. Чурттуң иштинде тергиидекчи христиан-демократтыг партия тускай түннелди өзугаар алырга, 4.300 мун бадылаашкыннарны оскунган, а ону дээш бадылааннарның хуузу 63 хуу турганындан 49,6 хуу чедир кудулаан болган.

Тайбын дээш, чурттуң бүгү-ле демократтыг күштериниң чаңгыс эптиг чоруу дээш ажылдап турар чөөн партияларның саулдар халдавырының улус чонга халдаарындан айыылзынгаш, итали монополистиг буржуазияның болгаш ватиканның чагырыкчы бөлүктери болза, америк империализмниң деткимчези-биле фашистерниң болгаш монархистерниң организацияларын катап тургузуп турарлар. Ооң баштап турар организациязын америк офицерлер чүүлдүгзүнүп турар болгаш ону окчемзектер-биле хандырарын хүлээнгеннер дээрзиниң дугайында медеглээн, «итали социаль шимчээшкин» деп фашиссырак организацияның баштыны Луиджи Карадоннуң июнь 9-та «Франс суар» солунга парлатынган чүүлү Италияда фашистиг күштерниң катап тургустунуп турарынга америк империалистерниң киржилгезиниң дугайын тодаргайы-биле хереченлеп турар.

Италияның чагырыкчы бөлүктери болза, фашизмниң тургустунарының оруктарын аштавышаан, депшилгелиг организацияларның профэвилелдеринге удурланган, чурттуң иштинде демократтыг күштерге удурланган реакциялыг хоойлуларны доктаадырынче чүткүп турар. Оларның аразында депшилгелиг күштерни ханныг ёзу-биле базарының сорулгазын салган «хамааты камгалалының дугайында» дээр хоойлу, кол-кол демократтыг хосталгаларны улам-на кызырып узуткаар сорулгалыг «хөй талаларлыг» хоойлу бар болуп турар. Тольяттиниң чугаалааны-биле алырга, «Чазакка удур бердинген бадылаашкыннар чазакты деткиирбиле бердинген бадылаашкыннардан эвээш болзун дээш ажылдаар сорулгалыг» белеткетинип турар чаа соңгулда хоойлузу болза, база-ла ол сорулгаже угланган.

Июнь 11-де Римге полицейжи эрге-чагыргалар тайбың камгалалының Рим комитединиң чөвүлел хуралын эрттирерин болгаш итали фашизмге болгаш гитлержи эжелекчилерге удур холдарынга боо-чепсээн туткаш демисежип турган итали партизаннарның национал ассоциациязының провинция конференциязын эрттирерин хораан. Ооң-биле чергелештир итали чазак болза, чурттуң иштинде фашистиг күштерниң катап тургустунар чоруунга чүүл-бүрү деткимчени берип турар.

Тайбың дээш, америк эжелекчилерден боттарының чуртун хостаары лээш демиселди чорудуп турар бөдүүн италилерниң тура-соруун реакцияның халдаашкыны үзе-шаап шыдавайн турар. Чума-генерал Риджуэйниң чоокта чаа Италияга барганынга удурланган шимчээшкин болза, ол дугайында эң-не көскүзүбиле тодаргай хереченлеп турар.

Римге америк генералдың чеде бээриниң-не мурнунда тайбың талалакчыларының итали комитеди улуска кыйгырыын үндүрген.

Ол кыйгырыгда чугаалап турары болза: «Германияны европа Кореязы кылдыр, а Италияны делегейниң үш дуғаар дайынының плацдармы кылдыр хуулдурарын күзеп турар. чума генералының Италияга полицейжилер ачызы-биле инспекциячы чоруушкуну улустуң ортузунда кайы хире тааржынмас, килеңнээшкинни болдуруп турарыл дээрзин Риджуэйниң келириниң мурнунда-ла баш удур де Гасперииниң чазааның алган онза хемчеглери бүгү делегейге көргүскен. Кажан херек болза, төрээн чуртунуң тайбың турар чоруун камгалаарының дугайында, ооң хамаарышпас чоруун болгаш конституциялыг хостуг эргелерин камгалаарының дугайында чоруп турда, италилер чаңгыс эп-сеткилдиг дээрзин тайбың талалакчылары болгаш бүгү-ле патриоттар даштыкы эжелекчиниң болгаш ооң талалакчыларының оралдажыышкыннарынга харыы кылдыр көргүзүп шыдаарлар».

Риджуэйниң Римге барганының хүнүнде хоорайга: «Американнарны Италиядан үндүр сывырар», «Риджуэй, дедир чору!» деп каргаашкыннарны чүс-чүзү-биле бижип каан турган. Риджуэйниң аңаа барганынга удурланган ажыл соксадыышкыннары база болгулаан.

Американнарның эжелелинге удур, боттарының Төрээн чуртунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш фашизмге болгаш реакцияга удур итали улустуң демисели уламна өзүп, калбарып турар. Дайын кыпсыкчыларын сойгалап илереткеш, соксадырынче долу чүткүлдүг бурунгаар депшилгелиг бүгү-ле кижи төрелгетен болза, оларның демиселинге долузу-биле катыжып, деткип турар.

Агрессчи дайынның плацдармынче Японияны АҚШ хуулдуруп турар.

Япония-биле Сан-Франциского чарганы «Айыыл чок чоруктуң пактызын» болгаш «административтиг дугуржулга» деп адаар чаңгыс талалыг керээзин ажыглап алгаш, АҚШ-тың империалистери болза, Ыраккы Чөөн-чүкке боттарының агрессчи планнарын калбартыр сорулга-биле Японияны дайын плацдармынче улам-на чыыра тырттып киирип бар чыдар.

Америк шериг базаларының четкилери Японияны шыва алы берген, ээлеп чагырарының америк шериглериниң санын улам-на көвүдериниң белеткел ажылдары база чоруп турар. Америк шериглериниң ажыглаар аэродромнарының, казармаларының, өөредилге шөлдериниң болгаш өске-даа тудугларының узун даңзызын япон солуннар чыскаай бижип турар. Токиода порттарның 92 хуузун, Иокогаманың порттарының 84 хуузун, Кобта болгаш Модзиде порттарның 71 хуузун эжелекчилер ам безин боттарының холунда киирип алган турар чорук болза, оларны хамааты сорулгаларга ажыглаарынга кончуг берге болуп турар апарган. Токиода «Сибуара», «Хинодэ», «Такесиба» деп компанияларны америк шериг эрге-чагыргалары боттарының хыналдазының адаанда тудуп турар. Суг адаа-биле чоруур хемелерниң база бир чаа базазы Фукуэде (Гото ортулукта) тургустунуп турар. Шериг тудугларын тургузарынга, ооң-биле кады Дзамага эң-не улуг базаны тургузарынга болгаш Иокосукага шеригдалай базазын тударынга бо чылын эрткен чылдагызындан-даа 30 хуу хөй болуп турар дыка хөй түннүг —360 миллиард иенни чарыгдаар деп турар дээрзиниң дугайын «Сангио кейдзай» солун чоокта чаа бижип медеглээн.

Ооң-биле чергелештир америк империалистер болза, япон чепсектиг күштерниң катап тургустунарынче угланган хемчеглерни база-ла чорудуп турар. «Америк эрге-чагыргалар болза, полицейжи күр-күштерниң корпузунда кижиниң санын 180 мун кижи чедир көвүдериринче япон чазакты кыйгырган» деп чоокта чаа «Иомиру» солун бижээн.

«Юнайтед» стейтс ньюс энд Уордл рипорт» деп аттыг журналдың май айда бижип турары-биле алырга, ол корпусту 15 дивизиялардан тургустунган армияже шилчидер деп турар. Беш чылдарның дургузунда 1500 самолёттардан тургустунган агаар шериин болгаш 300 мун тоннажтыг шериг-далай флодун тургузарын япон чазактың планнарында айыткан.

АҚШ-тың төлээлекчилер палатазының комиссиязы ол планны боттандырары-биле 18 таңныылчы фрегаттарны, 50 десант судноларны Японияга «хөлезилээри-биле» хүлээдириниң дугайында хоойлу төлевилелин хүлээп алган.

Чуртту ремилитаризастаарынга удур, Ыраккы Чөөн-чүкте америк агрессияга удур демисежип турар япон улустуң шимчээшкинин базар дээш оралдашпышаан, АҚШ-тың күрүне департаментизи болза, чурттуң иштинде демократтыг күштерниң өзүп турар удурланыышкыннарынга удурланган полицейжи өлүрүкчү чоруктуң политиказын чорударынче Японияның чазаан албадап турар апарган. Японияның амгы үедеги чагырыкчыларынга болгаш оларның океан ындында ээлеринге ол политиканы чорудар чорук кандыг-даа чедиишкинни берип шыдавас.

Япон чазактың улуска удур политиказынга болгаш америк эжелекчилерге удурланган массалыг шимчээшкиннер Японияда калбарып үнүп турар. Чурттуң иштинде демократтыг организацияларның ажылчорудулгазын хоруп турар реакциялыг хоойлу төлевилелинге удур ажыл-соксадыышкыннары июнь 17-де болгулаан. Бүдүрүлгениң хөмүр, демир казар болгаш металлургия адырларының болгаш өске-даа адырларының 400 мун хире ажылчыннары ол ажыл-соксадыышкыннарынга киришкеннер. Фашистиг хоойлу төлевилелдеринге удурланган ажыл соксадыышкыннарынга 2 миллион хире ажылчы чоннар киришкеннер. Мөлчүгделдиң өзүп турарынга болгаш япон ажылчы чоннарның амыдырал байдалының улам дорайтап турарынга удурланыры-биле июнь 20-де хуу демиро-руктарның, пөс-таавы болгаш даг үлетпүрүнүң чартык миллион ажыг ажылчыннары ажыл соксадыышкынын кылганнар.

Японияның улузу дайынны күзевейн, тайбынны камгалаары дээш демисежип турар.

В. МОРЕВ.

Ялуцзян хемде электри станцияларын бомбалаан чорукту кыдат улус буруу шаап көрүп турар

ШАНХАЙ. Тайбың камгалаарының болгаш америк агрессияга удур кыдат улустуң комитединиң Шанхай салбырының америк ужар-чүүлдүң суг күжү-биле ажылдаар электри станцияларны болгаш Кореяда өске-даа шериг ужур-дузазы чок тудугларны араатанзыг ёзу-биле бомбалаанынга удурланыышкынын июнь 1-де бүгү-ле солуннар парлап үндүргеннер.

Америк империалистер ол араатанзыг ужудуушкуннарын кылганы-биле делегей эрге-чурумнарын чүгле үрээни ол эвес, харын-даа олар тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны өжегээр үреп турар болгаш агрессчи дайынны улам калбарттып, Азияда болгаш бүгү делегейде тайбыңга айыылдыг чоруктуу тургузуп турар дээрзин боттары-ла көргүзүп турар деп ол удурланыышкында чугаалап турар.

Ынчангаш ол араатанзыг үүлгедиишкин болза, америк империалистерниң күштүүн эвес, а чүгле оларның кортуун, каржызын болгаш мелегейин, бисти оларның кажан-даа коргудуп шыдавазын, тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарга бистиң шынчы, шын болгаш быжыг соруктуг туружувусту бистиң үрээривисти оларның кажан-даа чедип албазын хереченлеп турар. Оларның кем-буруулуг үүлгедиишкини болза, корей болгаш кыдат улустарның тайбынче чүткүлүн улам-на күштелдирген деп ында бижип турар.

Америк империалистер болза, Кореяга тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны ажыы-биле үзеринден корткаш, араатанзыг болгаш хоп-мегелиг аргаларны ажыглап турар деп «Синьвэньжибао» солун бижип турар.

Шанхайның чурттакчылары болза, бүгү кыдат улус ышкаш америк империалистерниң араатанзыг үүлгедиишкинин буруу шаап көрүп турар болгаш тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарда Кореяның Улус армиязының болгаш кыдат улустуң эки-турачыларының командылалының тудуп турар шынчы болгаш туруштуг соруун шиитпирлии-биле деткип турар деп ол солун бижип турар.

(СЭТА).

Японияның хөй-ниитизиниң удурланыышкыны

ТОКИО. Июнь 30-де социалистиг партияның чөөн кезииниң Төп Күүсекчи Комитединиң тускай хуралы болуп эрткен. Аңаа америк ужар-чүүлдүң Ялуцзян хемде электри станцияларын араатанзыг ёзу-биле бомбалаанының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Ялуцзян хемде электри станцияларын американнарның араатанзыг ёзу-биле бомбалаанын буруу-шаап көрүп турар болгаш Японияны дайын шөлү болдуруптуп болур катап чепсегленнишкинни доп-дораан соксадырын япон чазактан негеп турар. Япония дайын белеткелдеринге киришпес ужурлуг дээрзин ажыы-биле айтып турар медеглелди Төп Күүсекчи Комитет үндүрген.

(СЭТА).

Ачесоннуң Австрияда чеде бергенинге удурланыышкыннар

ВЕНА. АҚШ-тың күрүне секретары Ачесон июнь 29-та Венада чеде берген. Австрияга барганы-биле Барыын Европаның чурттарын ооң эргиири доступ турар. Ооң аянчоруунуң сорулгазы болза, Барыын Европада болгаш Австрияда-даа дайынга белеткелди дүргедедири болуп турар деп «Эстеррейхише фолькдштимме» солун бижип турар.

Ачесоннуң Австрияда чеде берген чоруу чурттуң хөй-ниитининг анчыгзыыышкыныг удурланыышкынын болдурган. Тульнада шериг аэродромундан тура, Венага чедир орукту дургаар австри патриоттар мындыг кыйгырыглар лозунгуларны бижээш аскылааннар: «Ачесон, Австриядан үнүп чор!», «Чуманың нептередикчилери — американнар, бистиң чуртувустан үнүкер!», «Бистер Совет Эвилелинге удур кажандаа дайылдашпас бис!».

Австри эрге-чагыргалар болза, удурланыышкынның шимчээшкиннерин базары-биле полицияның болгаш жандармерияларның улуг күштерин чер болганынга-даа мөөннээн турган. Ачесоннуң тускай поездизиниң Тульнадан Венаның Франц Иосиф деп демир-орук вокзалынга чедир (30 хире километр хире) хемчээлдиг черни дургаар жандармерияның чепсектиг отряд-тарын аразын 100-100 метр кылдыр тургузупкан, а демир-орук оруунга чоок аргаларга хамааты хептерлиг полицейжилерни тургускан турган. Ол орукту дургаар кандыг-даа шимчээшкинни соксаткан. Демир-орук станцияларынга тургулаан пассажирлерни ырадыр чорудупкан. Ачесоннуң кел чораан поездизиниң паровозунга безин полицейжилер хайгаарап турганнар.

Франц Иосиф вокзалынче кирер эжик аскынга болгаш ооң перронунга винтовкалар-биле чепсегленген 400 ажыг полицейлер таңныылдап турганнар. Поездтың бодун чепсектиг кижилер сырый долгзнып алган болган. Венага Ачесоннуң барган хүнүнде хоорайның кудумчуларынга болгаш шөлдеринге мун-мун плакаттар болгаш хуудустар таратынган. Олар: «Ачесон, Австриядан озал чокка үнүп чор!», «Американнар, Кореяда үптекчи агрессиянарны дораан соксадынар!» деп австри улустуң негелдезин көргүзүп турган.

Ачесоннуң ында барганынга удурланып турарын илереткен хөй кижи киржикчилиг митингилер заводтарда, фабрикаларда болгаш уургайларда эрттип турар. «Дээрги Ачесон, сен бо үеге чедир Австрия-биле күрүне керээзин чарбаан чоруктуң база бир кол буруулуг кижизи дээрзин болгаш бүгү делегейде политик талазы-биле шынгыыраашкынныг чорук тургустунган дээрзин бистер билир бис. Ынчангаш бистер сени кел дивээн даштыкы аалчы деп көрбүшаан, Австрияны сээн доп-дораан кэггаш үнериннi негеп тур бис» деп Венаның демир-орукчуларының чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган резолюциязында чугаалап турар.

«Австрияның хостуг аныяктарының» организациязының баштаар чериниң Ачесоннуң Австрияда барганынга удурланып турарын илереткен резолюциязында мынча деп медеглеп турар: «Австрияның Венада келген АҚШ-тың күрүне секретары Ачесон болза, Кореяга удур үптекчи дайында колдуг рольду ойнап турар. Ооң Австрияда келген чоруу болза, бистиң чуртувуста тайбынны быжыглаарынга бараан болбас-даа. Ынчангаш бистер Ачесоннуң Австрияда келгенинге шиитпирлии-биле удурланып турар бис».

(СЭТА).

„Ачесон үнүп чор!“

ЛОНДОН. Хамааты эргезиниң доктору деп хүндүлүг эртем адын алыры-биле июнь 25-те Ачесон Оксфорд университединге чеде бээрге, хоорайның кудумчуларынга полицияның күштелдирген хайгаараашкынын тургускан турган. Ачесоннуң олурган автомашиназы «Ачесон, дедир чор!» деп сөстерге ужуражып турган.

Ачесоннуң эрттип турган оруктарында турар бажыннарның ханаларынга болгаш өске-даа үүлдер кырынга: «Ачесон, дедир чаныр чор!», «Янкилер, дедир чаныңар!» деп лозунгуларны улгатыр бижигилеп каан болгулаан деп «Ньюс кроникл» солун медеглеп турар. Кажан Ачесон болгаш ону үдеп чораан кижилер ёзуургал кылыр университединиң баарынга чыглып келгеш көөрге: «Делир чорунар!» деп улуг кылдыр бижип каан лозунг турган. Ол ышкаш «Кореяда дайынны соксадынар!», «Кыдатка дайынны нептеретпеңер!» деп алгылар чаңгыланып турган.

Ол-ла үеде хуудустар база нептеретинип турган. Ол хуудустарда бижип каан үүлдерде: доктор деп хүндүлүг атты Ачесонга тывыскан хүн болза, Кореяда дайынның эгелээнинiң ийи чыл болганы-биле дүгжүп турар дээрзин айтып турар. АҚШ-тың күрүне департаментизи «Тайбынны чедип алырының орнунга тайбынны тургуспазынче чүктүп турар» деп ол-ла таратынган хуудустарда бижитиинген болган дээрзин «Дейли уоркер» солун бижип турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей-Улус Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының кол командылалының июль 1-де медээлеп турары болза, июнь 30-де фронтунуң аңгы-аңгы участокарынга дайзынның разведкачы отрядтары-биле тулчуушкуннар болган. Хөй-хөй участоктарга артиллерия-биле боолажыышкыннар болуп турган.

Июль 1-де Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-аңчылар тыл районче халдашкыннарга киржип турган дайзынның 6 самолёттарын аңдара аткан.

(СЭТА).

Сирияда антиимпериалистиг чыскаал

БЕЙРУТ. «Ас сарха» деп ливан солуннуң медээлеп турары болза, Сирияда Аллепо хоорайга америк империалистерниң агрессиязынга удур корей улустуң демисели-биле сеткил-сагыш катыжыышкынының илергейлээшкининiң хөй кижи киржикчилиг чыскаалы болган. Чыскаалга 5 мун кижи киришкен, ооң иштинде ажылчыннар, тараачыннар, студентилер болгаш чурттуң янзыбүрү булуннарындан келген ажылчы чоннарның төлээлери бар.

Тайбың делгерезин! Араатанзыг америк агрессияга удур корей улустуң демисели делгерезин! Бактериологтуг болгаш атомнуг чепсектя хоруудаарын болгаш Кореяда дайынны соксадырын ооң бүгү даштыкы шериглерни үндүрерин негеп турбис! «Кады камгаланыышкынның» төлевилели болгаш эжелелдиң база дайынның төлевилели сөнезин! Чер ортузу далайның агрессчи эвилели сөнезин! Француз империализм — тунис улустуң хилиичектекчизи сөнезин! Жак Дюклога хосталга! Совет Эвилели — бүгү делегейге тайбынның чөленгижи делгерезин! деп лозунгуларлыг плакаттарны чыскаалганнар тудуп алгаш чораан.

Чыскаалганнар лозунгулуг хуудустарны тарадыр октап чораннар.

Чыскаалганнарга удур хамааты болгаш шериг полициязын чоруткан. Сегиржип алыышкын болган болгаш ол чартык шак дургузунда үргүлчүлээн. Ооң түннелинде балыглаганнар бар болган. Полиция хөй санныг кижилерни тудуп хоруудаан.

Чыскаалдың соонда эрге-чагырга онза хемчеглерни үндүрген. Чемненир черни болгаш кино черлерин хаттан.

(СЭТА).

Американнарның айтыышкыны-биле чугаалажыышкыннар болган

СОФИЯ. Болгарияның телеграф агентилелиниң Эллас пресс агентилелиниң медээзинге хамаарыштыргаш дамчыдып турары болза, Афин, Анкара болгаш Белград чазактарның аразында агрессчи шериг эвилелин тургузар дугайында чугаалажыышкыннар үргүлчүлеп турар.

Эллас пресс агентилелиниң медээлеп турары болза, Грециянның хааны Павел Анкарада титочу Югославияның элчини киржип турар үеде, Венизелос Грецияда, титочу элчин Иовановичини Афинага хүлээп алган.

(СЭТА).

Англияның чүк чүдүрүкчүлериниң ойталаашкыны

ПАРИЖ. Оранның (Алжирде) чүк чүдүрүкчүлериниң шериг материалдарын чүдүрериниге болгаш дүжүрериниге, ону дажыглаарынга удур демиселиниң дугайын «Юманите» солун медээлеп турар. Олар июнь 12-де шериг чепсээ чүдүрүп алгаш чедип келген судаларның чүгүн дүжүрериниң шуут ойталааннар: июнь 19-та «Джебель-Ор» деп транспортка портче эккелген чепсекти дүжүрбээн; Оранның чүк чүдүрүкчүлери июнь 18-те болгаш 19-та Индо-Кыдатче чорудар ужурлуг «Орай» деп транспортка чүк чүдүрери-биле ажылче үнмээн.

(СЭТА).

Француз солун америк политиканың планнарының дугайында

Рим—Берлин өзээн катап тургузарынче АҚШ-тың чүткүлү

ПАРИЖ. Неделя санында үнер «Трибюн де Насьон» солун Римде бодунуң корреспондентизиниң чүүлүн «Рим—Берлин өзээн катап тургузарынче АҚШ чүткүп турар» деп эгениң адаанда парлаан. Ында чугаалап турары болза:

«Италияның болгаш Барыын Германияның аразынга эконом, политик болгаш культура талазы-биле кады ажылдажылганың эргежок чугулазын итали чазакка бүзүретпишаан, АҚШ-тың Римде элчини дээргги Элмуорт Банкер улуг идепкейжи ажылды чорудуп турар.

Италияның националисчи бөлүктериниң Барыын Германия-биле чоокшулажыр херек деп күзел-чүткүлү хамаарышкан улуг деткимчени алыр ийик деп күрүне департаментизи санап турар. Бонн чазаа-биле быжыг харылзааны, ең ылангыя шериг болгаш күрүненің айыыл чок чоруунуң талазы-биле харылзааларны тургузарын дээрги де Гасперигe дээрги Баркер сүмелээн. Фронтуга чораннарның хөй немец организациялары болгаш политиктиг партияларның чамдыызы, чижээ, империяның социалистиг партиязы (фашистиг) ол чоокшулажыышкынче күзелдиг болуп турар болгаш аңаа дузалаар дээш оралдажып турар.

Ол ийи чурттарның аразында сэдыглажыышкынның талазы-биле америк эрге-чагыргаларның күзелин америк элчин чугаалаан. Америк эрге-чагыргалар болза, «өзектин» үезинде Италияга ажыглап турган эргелерин Барыын Германияның фирмаларынга катап тыпсып бээрин күзеп турар.

Мында билдинип турар медээ ёзугаар алырга, күрүне департаментизиниң чугаалаан күзели ооң чазааның бодап турары-биле дүгжүп турар деп итали чазактың баштыны чугаалаан.

Ол дипломаттыг чөпшээрежилгениң ужурундан немецтерниң дек эвес байдалга итали үлетпүр ээлери-биле садыглажыышкынны кылырын күзевейн турар чоруктан үнүп турар дүвүрээшкинниг чорук болуп турар».

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура амыдырал болгаш уран-чүүл киллистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, 4—98; пропаганда болгаш агитация, көтээ ажылагый, үлетпүр болгаш транспорт, чаза киллистериниң—3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01372. Облкүүскомнуң типографиязы